

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**VLIV NÁLADY NA HODNOCENÍ BAREV U DĚTÍ
MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU**

Sandra Todtová

Vedoucí práce: PhDr. Ingrid Hanušová, Ph.D.

Praha 2011

Prague college of psychosocial studies

**THE INFLUENCE OF MOOD ON THE EVALUATION OF
COLOURS CONCERNING CHILDREN OF YOUNGER
SCHOOL AGE**

Sandra Todtová

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Ingrid Hanušová, Ph.D.

Praha 2011

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku barev a jejich vnímání dětmi mladšího školního věku. Cílem této práce je zároveň zjistit pomocí barev náladu každého dítěte, které se zúčastnilo průzkumného šetření, a jak tato nálada ovlivnila jeho vnímání barev. Teoretická část se nejdříve zaměřuje na děti mladšího školního věku. V následující kapitole popisuje práci s dětmi pomocí arteterapie a artefiletiky. Nakonec se teoretická část zabývá samotným významem barev a barvovými testy. Empirická část obsahuje výsledky průzkumného šetření v podobě konkrétních nálad a vlivů těchto nálad na použití a preference barev.

Klíčová slova: mladší školní věk, arteterapie, artefiletika, psychologie barev, barvové testy

Abstract

The bachelor work is focused on colors and their perception by children of younger school age. The aim of this work is also to determine the mood of each child who participated in the exploratory investigation, and how his mood affected his color perception. In the first place the theoretical part focuses on children of younger school age, during which the following charter describes the work with children through art therapy and art filetics. Finally the theoretical part deals with the very meaning of colors and paint tests. The empirical part contains the results of exploratory investigations in the form of specific moods and influences of moods on use and preferences of colors.

Keywords: younger school age, art therapy, art filetics, psychology of colors, color tests

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci k bakalářské zkoušce vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V Praze, dne

.....

Podpis studenta

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Ingrid Hanušové, Ph.D. za cenné rady i vedení. Dále děkuji Doc. PhDr. Karlu Balcarovi, CSc. za užitečné náměty a rady v empirické části. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala své rodině a příteli, kteří mi byli po celou dobu studia nenahraditelnou oporou.

OBSAH:

ÚVOD.....	8
1. Mladší školní věk	10
1.1 Vývojové teorie J. Piageta a E. Eriksona.....	11
1.1.1 Erik H. Erikson	11
1.1.2 Jean Piaget.....	12
1.2 Kognitivní vývoj.....	13
1.3 Sociální vývoj	13
2. Výtvarné léčebné a výchovné metody	15
2.1 Arteterapie	15
2.1.1 Arteterapie s dětmi	16
2.1.2 Barvy v arteterapii	16
2.2 Artefiletika.....	17
2.3 Porovnání arteterapie a artefiletky	18
3. Barvy	19
3.1 Kulturní rozdíly ve vnímání barev	19
3.2 Psychologie barev	20
3.3 Barvové testy.....	24
3.3.1 Lüscherův test barev	24
3.3.2 Pyramidový test	25
4. Empirická část	27
4.1 Cíl výzkumu	27
4.2 Výzkumná otázka a hypotézy	28
4.3 Proměnné veličiny	28
4.4 Výběr a popis souboru	28
4.5 Použité metody	31
4.6 Výběr a tvorba podnětového materiálu.....	32
4.7 Výsledky.....	33
4.8 Shrnutí výsledků a diskuse	48
ZÁVĚR	56
LITERATURA.....	57
PŘÍLOHY.....	59

ÚVOD

Ve chvíli, kdy jsem si měla zvolit téma své bakalářské práce, ovlivnilo mě několik vlivů.

Určitě jsem věděla, že chci psát o dětech, jelikož jsem s nimi během své praxe nejčastěji pracovala. Byly to děti nejčastěji tělesně postižené, s Aspergerovým syndromem, nevidomé děti, ale také děti zcela zdravé v obyčejných školách. Všimla jsem si, že děti se na různých místech a v různých situacích chovají odlišně. Jejich nálada se mění podle toho, kde a s kým se právě nacházejí. Nejvýrazněji jsem tento rozdíl vnímala právě ve školním prostředí. Dítě v mladším školním věku se nachází ve složitém období, kde si utváří svou identitu mezi spolužáky, a to zda je přijímáno či odmítáno, jeho osobnost silně ovlivňuje. Bohužel učitelé nemají vždy tolik času, aby se této problematice plně věnovali. Rozhodla jsem se tedy, že se zaměřím na školní prostředí, konkrétně na děti třetí třídy. Jelikož v tomto čase si děti začínají uvědomovat rozdíly mezi ženským a mužským pohlavím a také už nemají tak blízký vztah k učitelům jako v první a druhé třídě. Jinak řečeno, v tomto období začínají být zranitelné jiným způsobem než doposud.

Dalším, pro mě důležitým vlivem, byla moje obliba k výtvarnému umění a to převážně k barvám. Chtěla jsem zkusit přijít na to, jak bych pomocí barev mohla zjistit náladu jednotlivých dětí. Po mé zkušenosti z praxí vím, že děti jsou ve výtvarném projevu otevřenější. Barvy jsou všude kolem nás a mě zajímá, zda nám můžou pomoci při zjišťování aktuálního stavu či rozpoložení jednotlivých dětí. Ráda bych si ověřila, zda existuje nějaká obecná platnost při výběru barev v určité náladě.

Všechny tyto vlivy a zájmy mi pomohly k tomu, abych si vytvořila téma své bakalářské práce. Ve své práci považuji za důležité popsat dané vývojové období, kterým se zabývám. Konkrétně se jedná o mladší školní věk. Dále se má práce skládat z popisu dětské arteterapie a artefiletiky. Do arteterapie bych ráda nahlédla z toho důvodu, že mi pomůže ještě hlouběji pochopit, jak děti pracují s barvami a jak se výtvarně vyjadřují. Artefiletika je důležitá proto, že se používá ve školním prostředí a s arteterapií mají několik společných bodů. Před samotnou empirickou

částí, považuji nakonec za důležité, popsat jednotlivé barvy a barvové testy.

1. Mladší školní věk

Připadá mi důležité seznámit se s dětskými starostmi i radostmi, které mohou děti v mladším školním věku potkat. To, jak dítě v tomto období nahlíží na svět, ovlivňuje jeho náladu či postoje. Jak uvidíme později, je důležité znát kognitivní i sociální vývoj dítěte, abychom správně vytvořili a hodnotili dotazníky či úkoly. Proto považuji tuto kapitolu za důležitou.

Pokusím se v této kapitole nastínit vývojové teorie podle J. Piageta a E. Eriksona, jelikož jsou to autoři, kteří se výrazně zabývali dětskými vývojovými stádii. Dále bych ráda popsala kognitivní a sociální vývoj dětí, a to z důvodu lepšího pochopení dítěte v mladším školním věku.

Abychom pochopili, jak funguje dětský svět, je důležité nahlédnout do vývojové psychologie. Měli bychom zmínit alespoň některá specifika chování a uvažování, která jsou typická pro období dětí v mladším školním věku.

V odborných publikacích se udává, že mladší školní věk začíná od doby nástupu do školy (6 – 7 let) až do období, kdy začínají první známky pohlavního dospívání (11 – 12 let).

Vágnerová (2000), ale i Matějček (1991) školní věk dělí do tří skupin:

- 1) Nejdříve přichází raný školní věk, který začíná nástupem do školy a končí přibližně ve věku 8 – 9 let.
- 2) Druhá skupina je střední školní věk (od 8 – 9 let do 11 – 12 let).
- 3) Školní věk zakončuje starší školní věk, který přichází v období, kdy dítě začíná dospívat a přechází na druhý stupeň. Končí i se závěrem základní školy, což znamená 15 let.

Co se týče tohoto členění, je pro můj účel jednoznačně nejvhodnější skupina druhá (střední školní věk).

1.1 Vývojové teorie J. Piageta a E. Eriksona

1.1.1 Erik H. Erikson

Erik Erikson byl žákem Sigmunda Freuda a prakticky na něj navázal. Na rozdíl od Freuda měl ovšem tu výhodu, že s dětmi přímo pracoval.

Erikson vytvořil osm stádií pro vývoj osobnosti, zde se ujal název osm věků člověka. Podle Eriksona každé stádium obsahuje úkol, který musí člověk splnit, aby jeho vývoj zdravě postupoval. V každém období se také vyskytují krize. Jsou to spíše dvě protikladné síly v každém stádiu.

Osm věků člověka podle Eriksona (2002):

- 1) Fáze základní důvěry proti základní nedůvěře (0-1 rok)
- 2) Fáze autonomie proti studu (od 1 do 3 let)
- 3) Fáze iniciativy proti pocitům viny (od 3 do 6 let)
- 4) Fáze snaživosti proti pocitu méněcennosti (od 6 do 12 let)
- 5) Fáze identity proti zmatení rolí (od 12 do 19 let)
- 6) Fáze intimity proti izolaci (od 19 do 25 let)
- 7) Fáze generativity proti stagnaci (od 25 do 50 let)
- 8) Fáze integrity proti zoufalství (od 50 let)

Pokud se chceme zabývat mladším školním věkem, bylo by vhodné zaměřit se na fázi snaživosti proti pocitu méněcennosti.

P. Říčan (2007) zmiňuje v tomto stádiu také Freudovo období latence. Dítě se odpoutává od sexuálních pudů a svou energii směřuje do oblasti vzdělávání. Právě u vzdělávání hraje velkou roli úspěch. Neplatí to ovšem pouze u vzdělání. Dítě se ve všech svých činnostech snaží být co nejúspěšnější. Pokud se mu to daří, pociťuje radost a spokojenost. V opačném případě se objevuje neúspěch spojen s pocitem méněcennosti. Přitom to nemusí být chyba dítěte, ale například vysokých nároků, které rodina či škola na dítě klade. V tomto stadiu se utváří vnímání vlastní identity a vztah k sobě samému. Dítě poznává své sebehodnocení či sebevědomí.

Sám Erikson (2002) vidí toto období jako rozhodující pro sociální vývoj. Ale také zde zmiňuje velice důležitou funkci vzdělání. Škola nabízí cíle, zkušenosti, ale v dětech utváří určité hranice. Děti se musí potýkat jak s úspěchy, tak i se zklamáním. Existuje velké riziko, že se díky neúspěchům bude dítě cítit méněcenné a nedostatečné. To se ovšem netýká pouze oblasti školního prospěchu, ale také kolektivu, který daného jedince může přijímat nebo odmítat.

V tomto stádiu se dítě musí často oprostít od her a přání. Své rozmary musí nahradit cestou, která vede k úspěchu a cíli. Je to období, kdy je dítě podle Eriksona (2002) připraveno na vstup do života.

1.1.2 Jean Piaget

J. Piaget (2000) studoval především kognitivní vývoj u dětí, který rozdělil do pěti základních etap:

- 1) Fáze senzomotorického myšlení (od narození do 2 let)
- 2) Fáze symbolického a předpojmového myšlení (od 2 do 4 let)
- 3) Fáze názorného myšlení (od 4 do 7 let)
- 4) Fáze konkrétních logických operací (od 7 do 11 let)
- 5) Fáze formálních logických operací (od 11-12 let)

V této podkapitole se budu zabývat fází konkrétních operací.

Konkrétní operace zde vytváří přechod mezi činností a logickým uvažováním. Například dítě do sedmi let nepozná stejné množství kapaliny v nádobách různého tvaru. Pokud dítěti ukážeme jednu širokou a druhou úzkou nádobu a budeme před ním přelévat vodu z jedné do druhé, bude si dítě myslet, že se víc vody nachází ve vyšší sklenici. Jakmile dítě dosáhne věku 7 či 8 let, pozná, že se jedná o stejné množství tekutiny (Piaget, 2000).

Je důležité zaměřit se na výtvarnou stránku u dětí. V 8 letech je velice důležitá schopnost pochopit prostor a časovou posloupnost při tvorbě ilustrovaných obrázků.

Podle Piageta (in Moschini, 2005) také děti zhruba do začátku puberty věří v animismus, což například znamená, že slunce je živé, nebo že v květinách žijí víly, duchové, přízraky.

Ve věku 9 a 10 let začnou brát děti v úvahu vztah barev a objektů na jejich obrázku, takže se již nemůže stát, že by nakreslily například modrý strom nebo fialovou kočku. Také si začínají uvědomovat nějaký logický pořádek ve světě a utvářet konkrétní vztahy s věcmi kolem sebe (Piaget in Moschini, 2005).

1.2 Kognitivní vývoj

Dítě nám v tomto období může připadat jakoby vývojově usazené. Od narození až do nástupu do školy dítě prošlo změnami, kterých jsme si nemohli nevšimnout. I poté co nastoupí na druhý stupeň a přijde období, kdy dítě prochází pubertou, jsou vidět veliké změny. Ale v období mladšího školního věku, jakoby žádné změny nebyly tak znatelné a přece tu jsou.

Dítě touží vidět svět takový, jaký doopravdy je. Hovoříme zde tedy o takzvaném střízlivém realismu. Tento realismus je zpočátku spíše naivní. Ovlivňují ho authority. Později se však stává více kritickým. To se týká období, kdy se dítě přibližuje k dospívání neboli k pubertě (Langmeier a Krejčířová, 2006).

1.3 Sociální vývoj

Dítě nastupující do školy zažívá úplně novou roli. Už není pouze dcerou či synem, ale i žákem. Pro něj to znamená, že je jeden z mnoha. Pozornost už není soustředěna pouze na něj, ale na celou skupinu dětí. Zhruba první dva roky je pro dítě důležitý názor učitele a nemá problém s opačným pohlavím.

Ve středním školním věku je podle Vágnerové (2000) dítě s realitou žáka již vyrovnáno. Uvědomuje si, jak je důležité být součástí třídy. Dítě touží, aby ho ostatní spolužáci přijímali. Pokud je odstrkováno, či dokonce šikanováno, začne se to projevovat v jeho chování. Takové dítě se bude buď uzavírat do sebe, nebo bude útočné, vulgární až agresivní. Vše používá

jako svou sebeobranu. Je úkolem učitele, aby si všímal jemných i výraznějších projevů, které má každý žák ve třídě.

Sebehodnocení

Co se sebehodnocení týče, tak podle Vágnerové (2000) se ve středním školním věku mění. Dítě v tomto období změní spoustu názorů, a to především na spolužáky, rodiče nebo učitele. Jeho názor na skupinu lidí okolo něho a na svět se konečně začíná ustalovat.

Sebehodnocení nejvíce ovlivňují rodiče a spolužáci. Dítě se v tomto věku začíná posuzovat tak, jak ho vidí rodiče a to ovlivňuje i jeho sociální vztahy ve třídě. Snaží se požadavkům rodičů vyhovět nebo alespoň přiblížit. Ví, že za úspěch ho čeká odměna v podobě uznání (Vágnerová, 2000).

Vágnerová (2000) hovoří o tom, že pokud rodina neposkytuje dítěti dostatečnou podporu, snaží se jí najít mezi vrstevníky. Přijetí od vrstevníků je v tomto období více než důležité. Pokud se to dítěti nedaří, silně to ovlivňuje jeho sebehodnocení.

2. Výtvarné léčebné a výchovné metody

V této kapitole popíši výtvarné metody, které se používají k léčbě i rozvoji dětí. K tomu, aby člověk byl schopen pochopit význam dětské kresby, a také s ní pracovat je dobré nahlédnout do arteterapie a také artefiletiky. Ráda bych tedy stručně popsala, jak se s dětmi pomocí arteterapie a artefiletiky pracuje. Na závěr také vysvětlím rozdíly a podobnosti obou směrů.

2.1 Arteterapie

Arteterapie je terapeutická metoda, při které se využívají výtvarné techniky, jako je například modelování nebo kreslení. Podle Kulky (2008) je arteterapie silná v tom, že dokáže podkrýt nevědomé myšlenky a stavy. Zároveň však podporuje zdravou část každého jedince a rozvíjí chuť do života.

Je ovšem důležité uvědomit si, že hlavním cílem umělecké činnosti při arteterapii musí být terapie. To obvykle zahrnuje hodnocení, stejně jako léčbu, jelikož každý terapeut musí zjistit, koho a co léčí. Arteterapeut také musí hodně vědět o širokém rozsahu způsobů, jakými se dá umění použít jako pomůcka k porozumění, a stejně tak jak lidem pomoci vyvinout se a změnit se (Rubin, 1998).

Díky výtvarnému projevu můžeme klienta lépe poznat a i klient má možnost lépe poznat sám sebe. A to proto, že do obrazu či plastiky vždy vkládáme kus sebe sama. Jsou v něm obsaženy naše myšlenky, city i potřeby. Další výhodu můžeme vidět u klientů, kteří se nechtějí nebo nemohou vyjadřovat slovně. Je to tedy i jiný způsob komunikace (Kulka, 2008).

2.1.1 Arteterapie s dětmi

Arteterapie je úspěšně používána především u dětí. Tyto děti většinou trpí problémy, jako je zhoršený školní prospěch, porucha pozornosti nebo například emocionální potíže (Šicková, 2002).

Pro děti je kreslení přirozené. Děti kreslí spontánně. Je to pro ně stejně přirozené jako chůze, pohyb či řeč. Už u malého dítěte si můžeme všimnout, že kreslí prakticky na cokoli a čímkoli. Například můžeme vidět dítě malující prstem nebo klacíkem do písku či do jídla. Díky této schopnosti se s dětmi dobře pracuje, jelikož dělají něco, co znají, co je baví a nesnaží se tudíž nic skrývat (McGregor in Caseová, 1995).

Po dokončení kresby či jiného výtvaru je na terapeutovi, aby si s dítětem promluvil a interpretoval obrázek. Při interpretaci jakéhokoliv výtvarného materiálu je důležité si uvědomit, že jediný výtvar nám nemůže ukázat a poskytnout vše potřebné. Vyhodnocení by měl provádět vždy empatický a intuitivní odborník. Ani ten by však neměl dělat předčasné závěry z jednoho jediného obrázku dítěte, které nezná. Další důležitou věcí je nedívat se na dítě pouze skrze obrázek. Odborník musí přihlížet k souvislostem, jako je kultura dítěte, sociální prostředí či věk (Davido, 2001).

Již jsem se zmiňovala, že k pochopení výtvarného výtvaru dítěte je důležité znát co je pro jeho věk obecně platné. Během mladšího školního věku se děti pokouší nakreslit to, co vidí. Což znamená, že pokud dítě vidí dům, snaží se ho nakreslit, jak opravdu vypadá (má komín, okna, červenou střechu...). Davido (2001) tento důležitý vývoj nazývá „vizuální realismus“. Vizuelní realismus se v kresbách začne vyskytovat mezi 7. až 12. rokem dítěte. Vývojová psychologie je tedy dalším důležitým aspektem, na který se musí arteterapeut při práci s dítětem zaměřit.

2.1.2 Barvy v arteterapii

Jelikož je má práce o barvách, považuji za důležité zdůraznit, že barvy zastávají v arteterapii velice důležité místo.

Jak píše Šicková (2002), je prokázáno, že barvy a různé kombinace barev působí jak na psychiku, tak na fyzické zdraví člověka. Někteří

arteterapeuti zastávají názor, že je důležité, aby každý jedinec znal svou barvu. Je to z toho důvodu, že na každého působí barvy individuálně.

Lidé barvy často kombinují. Pro arteterapii jsou tyto kombinace většinou důležitější, než výklad jedné barvy. Existují různé oblíbené kombinace, které jsou specifické určitým významem, jako je například černá s červenou. Tyto dvě barvy společně mohou znázorňovat hněv či depresi. Dalším podobným příkladem může být kombinace červené a zelené, což by mohlo vyjadřovat konflikt (Šiřková, 2002).

Pokud se zaměříme na to, jak barvy používají právě děti, nalezneme dva způsoby používání. První varianta je, že se na papír pokouší přenést reálný svět. To znamená, že tráva je zelená, slunce žluté a nebe modré. Druhý a pro terapeuty důležitý způsob používání barev je ten, kde se děti nechávají unášet svou fantazií a nevědomím. Zde již můžeme nalézt něco o konkrétním myšlení dítěte včetně jeho osobnosti (Davido, 2001).

2.2 Artefiletika

Artefiletika je pojem zabývající se uměleckými aktivitami. Používáme ji jak ke všeobecnému vzdělání, tak k výchově. Artefiletika byla inspirována arteterapií (Slavíková, 2007).

Artefiletika se nejdříve zaměřuje na tvůrčí činnost, na to jak a co dítě tvoří. Poté učitel i žáci hotové výtvary reflektují. V reflexi je důležitý zpětný pohled na svou vlastní práci. Dítě mluví o tom, co prožívalo, jak se mu práce dařila nebo zda pro něj bylo něco těžké. Po tomto zpětném pohledu je důležité porovnání s ostatními. Zde se dítě snaží najít shody, ale i odlišnosti od ostatních. Všichni o svých poznacích hovoří a tím může dojít k novému poznání sebe sama i ostatních (Slavík, 2001).

Velice důležitou osobou v artefiletice je pochopitelně učitel. K dětem by měl být vždy empatický, citlivý a měl by se o ně zajímat jako o jednotlivce. Slavíková (2007) považuje též za důležité, aby každý učitel artefiletiky prodělal speciální zážitkový výcvik. Měl by znát sám sebe, své klady i zápory. Stejně jako by měl umět citlivě pracovat s dětmi, zrovna tak by měl přistupovat i sám k sobě.

I když je učitel pro žáky velice důležitý jelikož jim může pomoci, tak i děti musí vynaložit určité úsilí. Měly by být při výtvarné tvorbě samy sebou. Mohou si nechat poradit, ale neměly by se nechat ovlivnit. Je důležité, aby využily vlastní zkušenosti, aby spolupracovaly a prožívaly svou tvorbu. Učitel by měl zastávat jakousi motivační úlohu. Je též důležité, aby učitel při zadávání práce zdůraznil důležité údaje, které dětem pomohou splnit úkol (Slavík, 1997).

2.3 Porovnání arteterapie a artefiletky

Vzhledem k tomu, že artefiletika vychází z arteterapie, mají oba tyto směry společné znaky. Podle Slavíka (1997) jsou to především cíle a metody. Cílem obou směrů je sebe-poznání a sociální vývoj dítěte, a to pomocí výtvarných či uměleckých prostředků. Jako metody artefiletika a arteterapie tedy využívá výtvarné a umělecké znázornění.

Pro lepší pochopení obou termínů je také dobré podívat se, v čem se tyto termíny odlišují. Jak zmiňuje Slavík (1997), odlišnost je v první řadě vidět v tom, že arteterapie se zaměřuje především na léčbu psychiky. Zato artefiletika se zabývá hlavně vzděláním a rozvojem umělecké tvořivosti dětí. A na rozdíl od arteterapie, která psychické problémy už léčí, artefiletika poskytuje spíše prevenci proti vzniku těchto problémů.

Zřetelný rozdíl je též vidět u používání odborných terapeutických pojmů. Ne že by se v artefiletice nevyskytovaly psychoterapeutické výrazy, ale je to pouze v nutném případě. Používání takových pojmů, jako je například nevědomí, se snižuje na minimum. Naopak se zde objevují slova z pedagogiky či teorie umění (Slavík 2001).

3. Barvy

Barvy hrají pro člověka významnou roli. Mají pro nás kulturní i psychologické významy. Podle naší nálady či situace, si vybíráme různé barevné kombinace.

V této kapitole bych tedy ráda nastínila alespoň některé kulturní rozdíly ve vnímání barev. Dále se pokusím objasnit význam vybraných barev a nakonec popíši vybrané barvové testy.

Tato kapitola je důležitá především proto, že se zde zaměřím na ty barvy, které budou děti používat v empirické části. Z podobného důvodu poukážu na barvové testy.

3.1 Kulturní rozdíly ve vnímání barev

Barvy na člověka působí odjakživa. Lidé se jimi vždy rádi obklopovali. Preference i symboličnost barev je však rozdílná v jednotlivých kulturách. Existují viditelné rozdíly, které bych ráda nastínila. Je to z důvodu uvědomění si, že to co pro české děti znamená bílá, nemusí také znamenat pro děti z východních zemí. Jelikož se však nezabývám multikulturní skupinou, pouze na tento fakt poukážu.

Už Goethe (2004) se pokoušel vypořádat kulturní odlišnosti v používání či nošení barev. Všiml si, že teplejší a jasnější barvy působí na člověka povzbudivěji, studené barvy pak způsobují opak.

Během svého života Goethe (2004) vypořádal, že například národy žijící přírodním způsobem, jako jsou kmeny v Africe, nosí převážně jasné červenou a oranžovou barvu. Tyto národy se oblékají do oděvů z barev s větší energií. Řekla bych, že tyto národy a kmeny, preferují takové barvy dodnes. Stejně i teď je na nich vidět obrovská energie.

U ostatních národů, které Goethe (2004) popsal, v dnešní době už taková podobnost vidět není. Popisuje například Angličany a Němce, a to jako umírněné národy, které nosí převážně béžově žlutou barvu a doplňují ji tmavomodrou. Dnes jsou moderní národy ovlivňovány spíše módním průmyslem. Zde je tedy naznačeno, že nejen že se preference barev liší

u různých kultur, ale také v průběhu věků se mění oblíbenost barev u jednoho národa.

Pokud se podíváme na dnešní symboliku jednotlivých barev, můžeme vidět zajímavé rozdíly. Například je známé, že v evropských zemích se barvou smutku stala černá. Lidé truchlící v Evropě právě tuto barvu nosí na pohřby. Naopak v orientálních zemích se lidé při smutečních příležitostech oblékají do bílé barvy.

Modrou a zelenou barvu popisuje Kulka (2008). Pro Čiňany značí modrá nesmrtelnost, pro Evropany však tato barva představuje symbol víry. Zelenou si podle Kulky dnes můžeme vysvětlit jako barvu přátelství a naděje, avšak tato barva byla až do středověku považována za barvu lásky, jak je tomu dnes u červené. A nakonec muslimové považují zelenou barvu za slavnostní.

3.2 Psychologie barev

Každý člověk nahlíží na barvy jiným způsobem. Stejně jako je každý člověk jedinečný, tak nahlíží i na jednotlivé barvy svým specifickým způsobem. Existují však obecné výklady, které jsou různými psychologickými výzkumy potvrzené. Ráda bych v této kapitole popsala všeobecné vnímání a působení barev na jednotlivce. Symbolika barev má své kouzlo také v tom, že každá barva má svou kladnou i zápornou stránku.

Pro průzkumné šetření, které bude následovat, uvedu také stručný nástin barev, jak je vidí Max Lüscher. Proto popíši především barvy, které se v Lüscherově barvovém testu nacházejí, jelikož to budou hlavní barvy i mého průzkumného šetření.

Bílá

Bílá barva všeobecně symbolizuje čistotu a nevinnost. Čistotu jak vnitřní (duchovní), tak vnější. I v nemocnicích se nejčastěji vyskytuje bílá barva, jelikož působí sterilně.

Na jedné straně může bílá představovat plodnost, nový začátek či panenství. Na straně druhé ale můžeme mluvit o smrti, chladu a neutrálnosti.

Muthsová (in Šicková, 2002) hovoří o nošení bílé barvy. Pokud někdo nosí bílou barvu, může to vypovídat o nevyzrálé osobě. Takový člověk bude nejspíše perfekcionista. Naopak, pokud tato osoba používá bílou barvu pouze jako doplňující k ostatním barvám, bude se jednat o vyrovnaného jedince.

Bílá barva v Lüscherově barvovém testu není, ovšem je důležité, že bílá je extrémní protiklad černé. Společně značí den a noc, začátek a konec, proto jsem považovala za důležité popsat tuto barvu, i když se v Lüscherově barvovém testu nenachází.

Černá

Opakem bílé barvy je černá. V mnoha kulturách je černá barvou smrti, smutku, nicoty.

Používá se především jako spojení s něčím negativním (např.: černá ovce, černá magie, černá kočka, blacklist...). Také postavy, které lidé považují za špatné, jsou znázorňovány v černé barvě (např.: Dracula, bandita, zloděj, vrah, čarodějnice...).

Pokud dítě kreslí především černou barvou, může se jednat o dítě, které je depresivní, či prožilo nějaké trauma (Šicková, 2002).

Pro Lüschera (1969) znamená černá barva konec. Vše co se za ní vyskytuje, je zcela popřené. Černá zde představuje negaci, vzdání se či zřeknutí se.

Červená

Je to velice silná barva. Vyjadřuje sílu, vitalitu, energii a vzrušení. Je však také spojená s představou ohně, agrese, nebezpečí či krve.

Děti do 6 let tuto barvu zpravidla preferují nad všemi ostatními. V pozdějším věku může převaha červené značit hyperaktivitu či agresi.

Jelikož červená je barvou elánu, může její odmítání znamenat nedostatek energie. Takový člověk nemá chuť do života, je spíše pasivní a nemá sílu na dokončení svých předsevzetí.

Pro Lüschera (1969) červená představuje stav výdeje energie. Dokáže zrychlit puls, zvýšit krevní tlak a také zrychlit dech. Červená vyjadřuje

vitální sílu, nervovou a hormonální aktivitu. Tato barva nás také nabádá k dosažení dobrých výsledků. Představuje silnou touhu po všech věcech, které souvisejí s intenzivním žitím a plností zkušeností.

Modrá

Modrá barva je podle psychologických výzkumů nejoblíbenější barvou jak u mužů, tak u žen. Často se udává jako protipól červené. Je pravdou, že oproti červené je modrá barvou chladnou. Vyzařuje z ní klid, spokojenost a mír.

Modrá je plná důvěry, citu, věrnosti či oddanosti. Lidé, kteří vyhledávají klid, stálost, jsou unavení a přepracovaní, vyhledávají právě modrou barvu. Modrá je dokáže zklidnit.

Pro J. Baleku (1999) je modrá barva tak jedinečná, že jí věnoval celou knihu. Hovoří zde o modré jako o zrcadlu lidské duše. V žádné jiné barvě autor nevidí sám sebe tolik, jako v modré.

Také Lüscher (1969) vykládá modrou barvu jako barvu naprostého klidu. Zaměřuje se však především na tmavě-modrou. Podle Lüschera má tmavě-modrá barva uklidňující účinek na CNS. Zklidňuje se dech i tep. Tělo se díky modré zotavuje a relaxuje. Zvyšuje se ovšem také zranitelnost a to z psychologického hlediska. Modrá barva je barvou prožívání, meditace a otevřenosti.

Žlutá

Žlutou barvu mají rádi lidé, kteří cestují, je to barva svobody (Lüscher 1997).

Žlutá je teplá barva, která působí vesele a povzbudivě. Je to barva, která má nejbliže ke světlu, představuje slunce. Žlutá může také symbolizovat bohatství a to především ve své zlatožluté podobě.

Lüscher (1969) ve žluté vidí světlost, reflexivnost, jasnost a veselost. Žlutá, stejně jako červená, způsobuje zrychlení dechu, vzrůstající krevní tlak a rychlejší tep, ovšem na rozdíl od červené je průběh méně stabilní. Žlutá uvolňuje napětí, od břemene, znepokojení a omezení.

Zelená

Zelená je kombinací žluté a modré. Je to zároveň barva přírody. Dokáže uklidňovat i léčit. Bylo prokázáno, že zelená je zdravá pro oči. O zelené by se také dalo říct, že je to barva přátelství. Dává pocit bezpečí, naděje a klidu.

Je to též barva lidí, kteří se rádi starají o druhé. Pomoc druhým může ovšem souviset s mocí či kontrolou nad ostatními (Pleskotová, 1987).

Lüscher (1969) vidí zelenou barvu jako barvu houževnatosti, vytrvalosti, pevnosti a stálosti. Zelená vyjadřuje stálost názoru i stabilní sebeuvědomění.

Hnědá

Hnědá je barva země, proto by se dalo říct, že hnědá uzemňuje. To znamená, že hnědou mají rádi lidé, kteří jsou stálí a stojí nohama pevně na zemi.

Lüscher (1969) nazývá hnědou barvu barvou smyslovou. Vidí zde přímý vztah mezi tělesnem a hnědou barvou. Lidem, kteří hnědou preferují, chybí i jakási jistota domova. Nemají jistotu místa, kde by mohli v klidu pobýt. Mají malou naději na bezpečí a tělesné uspokojení. Dalo by se říci, že takoví lidé nemají kořeny.

Fialová

Fialová je kombinací červené a modré.

Podle Lüschera (1969) se fialová pokouší sjednotit impulsivnost červené a oddání se modré. V tomto spojení vidí jakýsi druh mystické jednoty. Sjednotila se zde subjektivnost s objektivností, proto vše, co je myšleno a požadováno, musí být skutečností. Jedná se tedy o sen či okouzlení.

Je zajímavé, že 75% dětí prvního stupně, podle Lüscherova zjištění, preferovalo právě fialovou barvu. V mém průzkumném šetření se tato preference projeví také.

Šedá

Šedá je barva, kterou často, společně s hnědou a černou, můžeme nalézt v malbách dětí z dětských domovů. Kromě tohoto Šicková (2002) také zmiňuje, že šedou barvu preferují lidé se sklonem k workoholismu.

Pro Lüschera (1969) je šedá barvou neutrální. Není ani tmavá ani světlá, není ani tenzní ani relaxační. Její hlavní význam je podle Lüschera neangažovanost. Lidé, kteří preferují tuto barvu, se vyhýbají situacím, které vedou k úzkosti. Snaží se nemít s ničím nic společného. Neprojevují se.

3.3 Barvové testy

Jelikož má empirická část obsahuje barvové testy, považuji za vhodné zmínit alespoň ty, které mě při mé práci ovlivnily a které se v mé práci vyskytují.

3.3.1 Lüscherův test barev

Zakladatel tohoto testu je švýcarský psycholog Max Lüscher. Lüscherův barvový test je projektivní metoda, která je založena na oblíbenosti a odmítnutí určitých barev. Preferované a odmítané barvy ukazují na naše osobní charakteristiky (Svoboda 1999).

Lüscher vytvořil dvě možné techniky, jak tento test provést:

1) Velký Lüscherův barvový test

- používá se spíše v klinické praxi a u nás není tak rozšířený
- test obsahuje 7 barevných stran, na kterých je 73 barevných okének sestavených z 25 barev
- člověk v něm musí provést 43 voleb

2) Malý Lüscherův barvový test

- tato varianta je u nás poměrně rozšířená
- pracuje se pouze s 8 barvami. Lüscher použil 4 základní (červená, modrá, zelená a žlutá) a 4 pomocné (hnědá, šedá, černá a fialová) barvy
- kartičky se položí na bílou podložku a osoba si zvolí barvu, která mu je nejvíce sympatická. Tuto kartu odloží stranou a volí si znovu. Takhle to postupuje až do konce, kdy vznikne pořadí osmi barev.
- po krátké přestávce se tento postup jednou opakuje

I v mém výzkumném šetření se vyskytuje Malý Lüscherův test. Podle Svobody (1999) poukazuje tento test především na aktuální psychický stav, což je pro mé šetření vhodné. Tento test je možné rozšířit i pomocí jiných barvových testů, čehož také využiji.

3.3.2 Pyramidový test

Tento test vymyslel M. Pfister, avšak do nynější podoby byl upraven až R. Heissem. Proto tuto metodu známe pod názvem Der Farbpyramidentest von Pfister-Heiss (Svoboda, 1999).

Zásadní rozdíl od Lüscherova testu je, že tady nerozhoduje pouze výběr barev, ale také jejich rozmístění.

Test je sestavený ze šesti pyramid, každá o patnácti polích. Z těchto pyramid má zkoumaná osoba vytvořit 3 „hezké“ a 3 „ošklivé“ pyramidy. Pyramidy se tvoří pomocí čtverečků, které jsou ve čtrnácti barevných tónech. Tyto tóny tvoří dva odstíny červené, zelené, modré a fialové, dále po jednom odstínu barva žlutá, oranžová, hnědá, bílá, šedá a černá (Svoboda, 1999).

Podle Svobody (1999) můžeme z tohoto testu vyčíst rozestavenost jednotlivých barev. Barvy se nehodnotí jednotlivě, ale pouze v souvislosti s ostatními.

Když si rozdělíme pyramidy na ty „hezké“ a ty „ošklivé“, tak u každé skupiny můžeme pozorovat:

- kolik barev se ve všech třech pyramidách objevilo, to nám může ukázat stálé osobnostní rysy
- kolik barev se vyskytlo ve dvou pyramidách. Tento údaj poukazuje na relativně stálé rysy osobnosti.
- kolik barev se objevilo v jedné pyramidě, což poukazuje na labilní rysy osobnosti
- barvy, které se neobjevily v žádné pyramidě. Ty nám budou naznačovat potlačené a nevyjádřené funkce osobnosti.

4. Empirická část

V této části nejprve stanovím cíl výzkumu a výzkumné hypotézy, dále popíši výzkumný soubor, použité metody a zpracování dat. Poté uvedu získané výsledky, které dále podrobím diskusi.

4.1 Cíl výzkumu

Základním opěrným bodem průzkumného šetření je předpoklad, že nálada každého člověka ovlivňuje nejen jeho projev, ale také barvové preference.

Budu pracovat s dětmi mladšího školního věku, které jsou již schopny vnímat rozdíly v náladách i v barvách, což jsem si zjišťovala pomocí předvýzkumu.

Preference budu zjišťovat pomocí Lüscherova barvového testu v kombinaci pozměněného pyramidového testu a nakonec vybarvováním obličejů (dále smajlíků), kde každý jednotlivý smajlík představuje jednu ze sedmi nálad. Pyramidový test byl upraven tak, aby děti pracovaly pouze s osmi barvami, které používaly v Lüscherově barvovém testu. Místo pyramidy jsem použila kolečka, které děti podle preferencí vybarvovaly.

Doprovodným zkoumáním bude zjišťování oblíbenosti barev a srovnáním se zvolenými barvami v zadaných úkolech. Předpokládám, že se projeví vztah oblíbené či neoblíbené barvy a testů.

Cílem průzkumného šetření, bylo zjistit, zda může nálada každého dítěte ovlivnit hodnocení barev.

4.2 Výzkumná otázka a hypotézy

Na základě cíle výzkumu jsem stanovila následovnou výzkumnou otázku:

- Existují rozdíly v preferenci barev u dětí s různými náladami?

Stanovila jsem následující hypotézy:

- H_1 = Děti budou odmítat méně pestré barvy (černá, šedá a hnědá).
- H_2 = Děti budou používat a preferovat především své oblíbené barvy bez ohledu na náladu.
- H_3 = U každé zvolené nálady bude převažovat jedna preferovaná barva.

4.3 Proměnné veličiny

1) Preference barvy

- Volba barev je závislá proměnná na náladě každého dítěte.
- Jedná se zde o upřednostňování barvy oproti jiným barvám.

2) Nálada dítěte

- Zde se jedná o nezávislou proměnnou.
- Dítě už s nějakou náladou začíná pracovat a od toho se odvíjí výběr barev.

4.4 Výběr a popis souboru

Pro ověření zvolených hypotéz bylo potřeba získat skupinu dětí mladšího školního věku (děti ve věku 7 – 11 let). Abych měla jistotu, že děti budou v tomto věkovém rozmezí, zvolila jsem 3. třídu, kde se nachází děti ve věku 8 – 10 let.

Do výzkumu bylo zahrnuto 25 dětí ve věku 8 – 10 let. Děti byly žáci 3. třídy základní školy Vachkova v Praze.

Popis třídy

Třída byla celkově nesoustředěná. O přestávce zde byl velký hluk a děti se převážně praly. Paní učitelka říkala, že se třídou má poslední dobou problémy co se týče soustředění. Podle slov paní učitelky jsou děti poslední dobou hodně „rozzívení“.

V místnosti bylo velké horko a temno díky zataženým roletám.

Paní učitelka zapoměla, že mám přijít. Děti měly rozdělanou práci, a proto ji musely přerušit.

Během průzkumného šetření jsem se snažila s dětmi pracovat tak, aby postupovaly stejně. Třída byla velice nesoustředěná a bylo těžké udržet pozornost dětí. Byl problém, že některé děti pracovaly velice rychle a některé by na práci potřebovaly více času než jednu vyučující hodinu. Často to bylo tím, že mluvily s ostatními spolužáky.

Rozmístění třídy na mě působilo tak, že méně soustředěné děti seděly vpředu a ze zadu seděly děti spíše uzavřené a každý vzadu seděl zvlášť.

Kromě celkového popisu třídy jsem na místě vytvořila popis a rozmístění jednotlivých žáků. V tabulce jsou barevně znázorněny děti, které spolu seděly. Například 1 a 2 seděli spolu, vedle nich spolu seděli 3 a 4, a ku příkladu 7 seděla sama.

Je ještě důležité zdůraznit, že celkový popis třídy i popis jednotlivých žáků je pouze můj, subjektivní. Popisovala jsem tedy to, co jsem v dané chvíli viděla. Na některé nejasnosti jsem se případně mohla zeptat paní učitelky, která ovšem byla zaneprázdněná. Nevím tedy, jak se děti chovají při jiných hodinách nebo jaké mají mezi sebou vztahy. Žádné dítě jsem do té doby neviděla ani neznala.

Popis jednotlivých žáků

ŽÁK	POPIS
1	Tento žák se mě ještě při přestávce přišel zeptat, zda jsem přísná, protože nechce dostat poznámku. Byl neklidný a s prací byl vždy hotov jako první. Poté vyrušoval.
2	Byl klidnější než jeho soused, ale občas se nechal strhnout.
3	Špatně se soustředil a neustále se otáčel za sebe.
4	Chování měl podobné jako soused.
5	S prací byl rychle hotov a poté seděl a vypadalo to, jako když se nudí.
6	Slečna často vyrušovala sousedy kolem sebe, aniž by měla hotovou práci.
7	Hodně komunikoval s 1, sice byl také jeden z rychlejších, ale vyhrál si s tím. Měl problém s náladou, neuměl vyjádřit, zda se víc zlobí nebo je smutný. Pořád říkal, že je naštvaný, ale zakroužkoval smutný.
8	Slečna byla pečlivá a tichá. Vypadalo to, že se velice soustředí.
9	Byl stejně tichý jako jeho sousek, když spolu mluvili, tak šeptem (na rozdíl od ostatních). Také byl velice soustředěný a pečlivý.
10	Tato slečna pracovala nejdéle ze všech. Po celou dobu nedělala nic jiného kromě vybarvování, jelikož na nic jiného neměla čas.
11	Pořád se usmíval a působil mile i ochotně. Pracoval bez problémů ani nevyrušoval. Závěrem ovšem píše, že ho to nudilo možná i štvalo.
12	Byl rychle hotov a poté měl nepříjemné poznámky na ostatní. Byl nespokojený, že to ostatním dlouho trvá.
13	Zde nebyl žádný problém, ale slečna se nevyjadřovala, byla opakem svého souseda. On působil naštvaně a dával to najevo a ona byla zaražená. Jedno kolečko nevybarvila.
14	Milá slečna, byla komunikativní a bezproblémová.
15	Měl radost, že si může malovat. Byl milý a nebyl s ním žádný problém.
16	Slečna říkala, že všemu rozuměla, ale používala jiné barvy, které pak musela přemalovat. Jinak byla bezproblémová.
17	Byl tichý, ale působil spokojeně.
18	Spíše tichý, nebyl ničím výrazný.
19	Měl hodně dotazů a byl zvědavý. Neuměl si vybrat náladu, pořád se ptal, zda si může vybrat tři nebo alespoň dvě nálady.
20	Velice tichý, nemluvil ani se sousedkou.
21	Tichá jako její sousek, možná unavená.
22	Slečna pracovala pečlivě, na nic se neptala.
23	Působil na mě jako „rozumbrada“. Pořád se snažil zjistit k čemu je toto průzkumné šetření dobré a na konci hodiny mi chtěl říct, co si o tom myslí. Pořád se snažil projevat svůj názor a mluvil velice spisovně.
24	Téměř jsem si ho nevšimla. S nikým nemluvil, vyjádřil se až na konci v otázkách.
25	Tichý, ale s ostatními dětmi přátelský.

4.5 Použité metody

Každé z dětí mělo vypracovat šest úkolů.

- 1) V prvním bodě měly děti napsat, jaké jsou jejich oblíbené barvy. Často se ukázalo, že v pozdějších úkolech preferovaly právě tyto oblíbené barvy.
- 2) Druhým bodem bylo vypsát nejméně oblíbené barvy. Oba první body sloužily k zjištění, zda děti nepracují především s barvami, které jsou jim blízké či naopak, nezávisle na jejich náladě.
- 3) Třetím bodem byl upravený Lüscherův test. Děti si pořadí barev volily pouze jednou, jelikož pro mne byl důležitý především výběr první preferované barvy a odmítané barvy, kterou zařadily na poslední místo. Děti postupovaly jako při klasickém Lüscherovském barvovém testu. Rozložily si před sebe barevné kartičky, z nichž si vybraly tu, která jim v dané chvíli byla nejvíce sympatická. Poté se podívaly na zbylých sedm barev a zvolily z nich barvu, kterou v tu chvíli preferovaly. Takhle děti pokračovaly až do konce.
- 4) Čtvrtý bod byl pro výzkum velice důležitý, jelikož děti si zde volily ze sedmi nálad. Na výběr byly tyto nálady: jsem veselá, smutná, spokojená, unavená, bojím se, zlobím se, nudím se. Všech 25 dětí si zvolilo pouze čtyři nálady. Vybraly si spokojenou, veselou, znuřenou či smutnou náladu. Tento úkol byl podle dětí nejobtížnější. Byl pro ně problém zvolit pouze jednu náladu a často nedokázaly určit, jakou náladu zrovna mají.
- 5) Pátým bodem bylo vybarvování koleček. Původně jsem uvažovala o metodě pyramidového testu, jelikož se tato metoda dobře doplňuje s Lüscherovým barvovým testem. Dále by tato metoda ukázala, kterou barvu děti nejčastěji používají a v jakém množství. Bylo zde ovšem riziko, že by pyramidový test byl pro děti moc dlouhý a nudily by se při něm. Abych toto riziko snížila, musela jsem metodu pyramidového testu upravit. Použila jsem tedy 12 koleček, které si

děti měly samy vybarvit. Použily k tomu osm barev z Lüscherova barvového testu. Bylo důležité zvolit takový počet koleček, který by nebyl dělitelným osmi. Naopak by děti mohly mít tendenci použít barvy rovnoměrně.

- 6) Šestým bodem bylo vybarvování obličejů (smajlíků). Vytvořila jsem 7 smajlíků, které odpovídaly náladám z bodu 4. Děti poté měly pomocí Lüscherových barev smajlíky vybarvit. Stejně jako u koleček mohly vybarvit více smajlíků stejnou barvou. Každého smajlíka vybarvovaly podle svého citu. Avšak děti neměly předepsané, který smajlík je smutný, nebo který je veselý. Nakonec jsem chtěla porovnat, zda nálada každého dítěte a preference barev odpovídá i smajlíkům.
- 7) Posledním bodem byly 2 otázky. Zda všemu rozuměli a zda je to bavilo.

4.6 Výběr a tvorba podnětového materiálu

Ke zjištění asociací k barvám jsem použila 5 listů papíru formátu A4. Na těchto listech jsem rozmístila 7 úkolů.

V druhém úkolu jsem použila barvové kartičky podle Lüscherova barvového testu (červená, zelená, modrá, žlutá, fialová, hnědá, černá, šedá) o velikosti 2,3 x 2,6cm. Tyto kartičky děti lepily do stejně velkých políček.

Ostatní úkoly, které děti plnily pomocí svých barev, byly na papírech natištěny. Tyto úkoly jsou popsány výše v podkapitole použité metody.

4.7 Výsledky

Frekvence voleb barvy (vybarvování koleček)

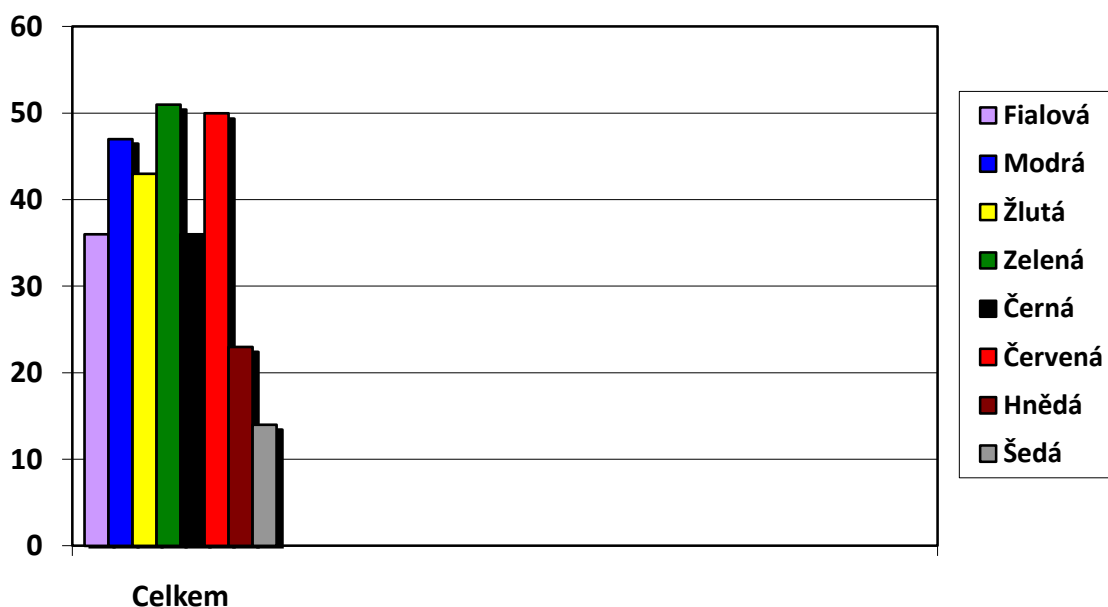
Tabulka 1 ukazuje, jaké barvy jednotlivé děti preferovaly. Je zde časté, že se děti pokusily o rovnoměrné rozmístění barev. 8 z 25 (1/3) dětí vybarvily kolečka tak, že každé kolečko vybarvily jednou barvou. Poté jim zbyla 4 kolečka, která dále vybarvily každé jednou barvou. Lépe je to vidět v následující tabulce. Konkrétně je tento případ použit dětmi číslo 1, 4, 7, 9, 13, 14, 16, a 21.

Tabulka 1: Preference barev u jednotlivých dětí

	Fialová	Modrá	Žlutá	Zelená	Černá	Červená	Hnědá	Šedá
1	2	1	2	1	2	2	1	1
2		3	7			2		
3		1			5	5	1	
4	2	2	2	2	1	1	1	1
5			1		4	7		
6		3	3	3		3		
7	2	2	1	2	1	2	1	1
8	6		6					
9	1	2	1	2	1	2	2	1
10	3	3	3			3		
11				12				
12					12			
13	2	1	1	2	1	1	2	2
14	2	2	1	2	1	1	1	2
15	1	2	1	1	1	3	1	2
16	1	2	2	2	1	2	1	1
17		9				3		
18	3	2	2	3		2		
19		3	3		3		3	
20	4	1	1		1	1	3	1
21	2	1	2	2	1	1	2	1
22		1	1	2		5	3	
23	4	5	1	1		1		
24				12				
25	1	1	2	2	1	3	1	1
celkem	36	47	43	51	36	50	23	14

Graf 1 dále ukazuje celkový počet koleček podle předchozí tabulky. Zde je vidět, že rozdíl mezi čtyřmi základními barvami (červená, modrá, zelená, žlutá) je nízký. Ve stejném počtu následuje volba fialové a černé. Nakonec nejvyšší rozdíl od ostatních barev je vidět u hnědé a šedé.

Graf 1: Preference barev celkem

Tabulka 2 (a, b, c, d) už ukazuje jednotlivé preference barev podle nálad. Jak už jsem zmínila výše, děti si zvolily ze sedmi možných nálad pouze 4. Nejčastěji volily spokojenou, dále veselou, méně pak volily znuděnou a nakonec smutnou náladu.

V tabulkách jsou některá políčka fialově zvýrazněna. Tato označení upozorňují na jednu nebo více barev se kterými jednotlivé děti pracovaly nejvíce.

V této tabulce můžeme také vidět srovnání oblíbených a neoblíbených barev s momentální preferencí. Je zde vidět, že téměř polovina dětí (10 z 25) preferuje svou oblíbenou barvu bez ohledu na náladu (což z poloviny potvrzuje hypotézu H_2 = Děti budou používat a preferovat především své oblíbené barvy bez ohledu na náladu).

Tabulka 2a: Jednotlivé preference barev podle nálad

Spokojená nálada = 10											
Fialová	2		3		1		3		4	1	14
Modrá	1	1	3		2	9	2	3	5	1	27
Žlutá	2		3		2		2	3	1	2	15
Zelená	1			12	2		3		1	2	21
Černá	2	5			1			3		1	12
Červená	2	5	3		2	3	2		1	3	21
Hnědá	1	1			1			3		1	7
Šedá	1				1					1	3
Oblíbená barva	Modrá Žlutá Zelená	Červená Černá Modrá Zelená	Růžová Červená Fialová	Tyrkysová	Fialová Růžová Modrá	Tyrkysová	Tyrkysová	Černá Žlutá Modrá	Modrá	Červená	
Neoblíbená barva	Růžová Červená		Hnědá Šedá	Hnědá Černá		Šedá			Černá	Šedá Hnědá	

Tabulka 2b: Jednotlivé preference barev podle nálad

Veselá nálada = 7											
Fialová		2		1	2	1					4
Modrá	3	2		2	2	2	1				10
Žlutá	7	2	1	1	1	1	1				13
Zelená		2		2	2	1	2				8
Černá		1		1	1	1					3
Červená	2	1	7	2	1	3	5				20
Hnědá		1		2	1	1	3				7
Šedá		1	4	1	2	2					8
Oblíbená barva	Žlutá	Fialová Bílá Růžová Žlutá	Červená	Zelená Modrá Černá	Fialová Modrá	Zelená Červená	Fialová Černá Žlutá				
Neoblíbená barva		Šedá Tmavě zelená	Růžová	Červená Růžová Oranžová Fialová	Černá Bílá	Oranžová	Šedá Hnědá				

Tabulka 2c: Jednotlivé preference barev podle nálad

Znuděná nálada = 5											
Fialová		6		4	2						12
Modrá	3			1	1						5
Žlutá	3	6		1	2						12
Zelená	3				2						5
Černá			12	1	1						14
Červená	3			1	1						5
Hnědá				3	2						5
Šedá				1	1						2
Oblíbená barva	Modrá Červená	Fialová Žlutá Modrá	Černá	Zelená Modrá	Zelená Fialová						
Neoblíbená barva		Tmavě zelená	Bílá Růžová Červená	Fialová							

Tabulka 2d: Jednotlivé preference barev podle nálad

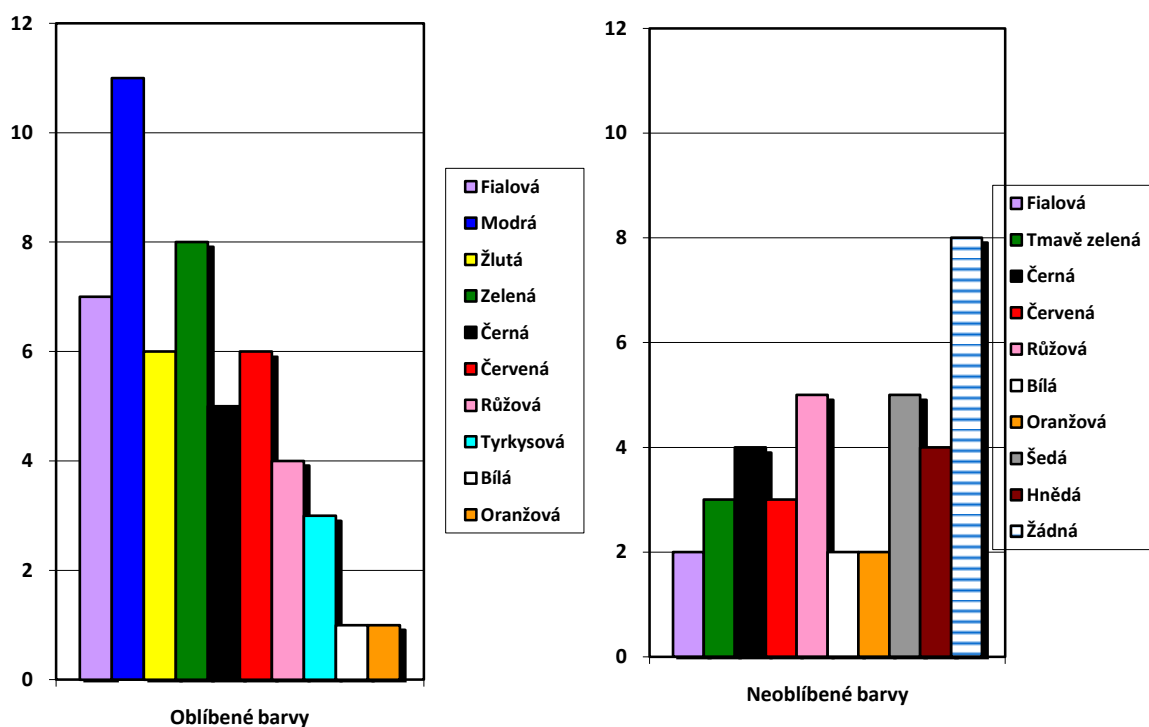
Smutná nálada = 3											
Fialová	2	2									4
Modrá	2	1									3
Žlutá	1	1									2
Zelená	2	2	12								16
Černá	1	1									2
Červená	2	1									3
Hnědá	1	2									3
Šedá	1	2									2
Oblíbená barva	Zelená	Fialová	Oranžová Modrá								
Neoblíbená barva		Černá	Tmavě zelená Růžová								

Na *Grafu 2* je znázorněna oblíbenost barev. Tyto barvy určují děti za své oblíbené a neoblíbené. Zaznamenala jsem zde i takové barvy, které v úkolech nebyly používány.

U oblíbených barev je zde vidět vysoká preference modré barvy. Následně pak zelené a fialové. Oproti odmítaným barvám se zde nevyskytla barva šedá a hnědá.

Pokud si měly děti zvolit svou oblíbenou barvu, vždy alespoň jednu určily. Na druhou stranu, pokud měly zvolit barvu neoblíbenou nebo odmítanou, často napsaly, že žádnou neoblíbenou barvu nemají. Ostatní barvy jsou rozmístěny poměrně vyrovnaně, i když zde převládá růžová s šedou a dále černá s hnědou. V neoblíbených barvách se oproti oblíbeným nevyskytla barva modrá, žlutá a tyrkysová. Je také zajímavé postavení zelené, jelikož u dětí je tato barva poměrně oblíbená a pokud ji určily za neoblíbenou, tak vždy zdůraznily, že se jedná o tmavě zelenou barvu.

Graf 2: Oblíbenost barev bez ohledu na náladu

Graf 3 je vytvořen podle tabulky 2. Jelikož u každé nálady byl různý počet respondentů, musela jsem vytvořit vzorec, do kterého jsem dosadila daná čísla, aby mi vznikl průměr. Tento vzorec jsem vytvořila tak, že jsem počet zvolené barvy vydělila počtem voleb nálady.

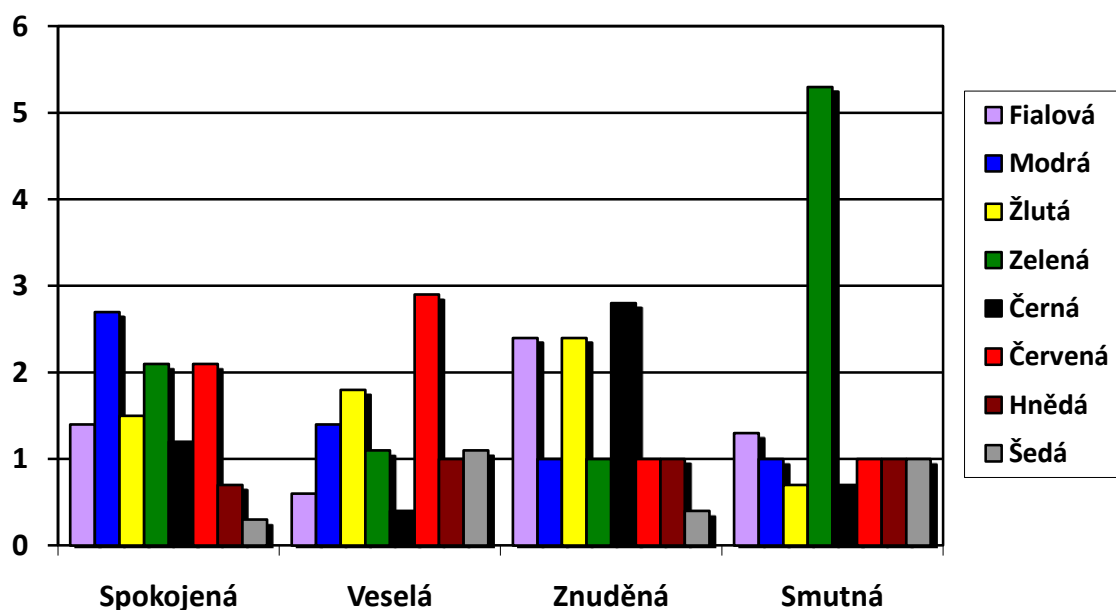
U spokojené nálady převládá modrá. Další barvy, které zde stojí za zmínku, jsou zelená a červená. Děti téměř nepoužily šedou.

Děti s veselou náladou jednoznačně nejvíce používaly červenou barvu. Naopak barva, s kterou nepracovaly, byla černá.

U znuděné nálady je vidět nejmenší rozdíl mezi preferencí barev. Jak později uvidíme, neplatí to pouze u vybarvování koleček. Černou zde děti sice používaly nejčastěji, ale je zde vidět pouze malý rozdíl oproti fialové a žluté. Nejméně je zde zastoupena šedá barva. Ostatní barvy jsou vyrovnané.

Zelená barva jednoznačně převládá u dětí se smutnou náladou. Toto je ovšem ovlivněno tím, že u jednoho dotazníku byla k vybarvování koleček použita pouze zelená barva. Toto dítě (číslo 24) označilo jako svou nejméně oblíbenou barvu tmavě zelenou a poté všech 12 koleček vybarvilo právě zelenou barvou. Svou náladu označil jako smutnou a v závěru mi do posledního úkolu napsal, že je smutný proto, že se s ním nikdo ve třídě nekamarádí. Zelená zde tedy naznačuje, že jí děti budou preferovat při smutku. Ostatní barvy jsou velice vyrovnané.

Graf 3: Preference barev podle jednotlivých nálad

Lüscherův barvový test

Tabulka 3 znázorňuje celkový počet zvolených barev v Lüscherově testu. Zde je v celé třídě vidět velká shoda téměř v každém pořadí. Z Lüscherova barvového testu jsem usoudila, že nejlepší bude, pracovat pouze s pořadím prvním a posledním.

Tabulka 3: Celková preference barev v Lüscherově barvovém testu

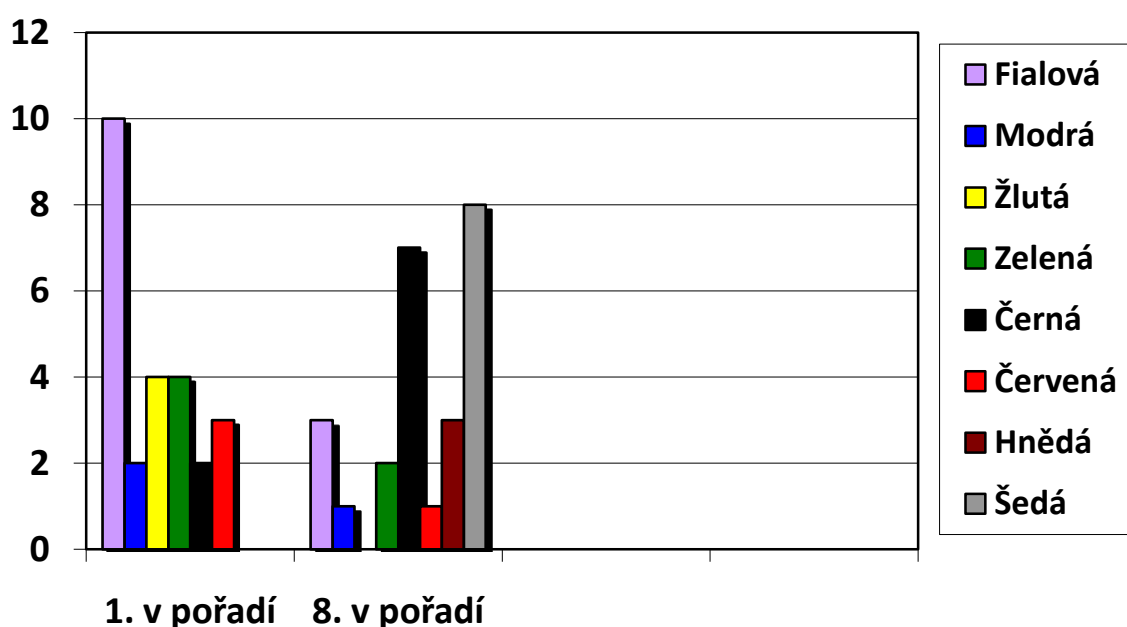
	1	2	3	4	5	6	7	8
Fialová	10	1	4	2		2	3	3
Modrá	2	4	8	4	4	2		1
Žlutá	4	6	4	5	3	2	1	
Zelená	4		1	5	9	3	1	2
Černá	2	3	4	3	1	1	4	7
Červená	3	10	2	1	4	2	2	1
Hnědá			1	3	2	8	8	3
Šedá		1	1	2	2	5	6	8

Graf 4 ukazuje 1. a 8. pořadí Lüscherova barvového testu. Rozdíly jsou zde velmi výrazně vidět.

Téměř polovina dětí (10 z 25) preferuje na prvním místě fialovou barvu. Ostatní barvy byly voleny v mnohem menším počtu. Na prvním místě nebyla zastoupena barva hnědá a šedá.

Na osmém místě je též vysoká preference a to barvy šedé a následně černé. Ostatní barvy už jsou zastoupeny v nižším počtu. Jediná barva, které se na osmém místě neobjevila ani jednou, je žlutá.

Graf 4: Preference barev v 1. a 8. pořadí

V Tabulce 4 je již znázorněna preference barev podle jednotlivých nálad.

Je zde vidět rozdíl oproti úkolu, kde měly děti vybarvovat kolečka dle svého pocitu. Fialová barva nebyla u žádného dítěte výrazně zastoupena. Zatímco u Lüscherova barvového testu fialová převládá u 3 ze 4 nálad.

Možnou shodu bychom mohli vidět u černé a šedé barvy. Tyto barvy ve velkém počtu případů děti posunuly na poslední místo.

Tabulka 4: Preference barev v 1. a 8. pořadí podle jednotlivých nálad

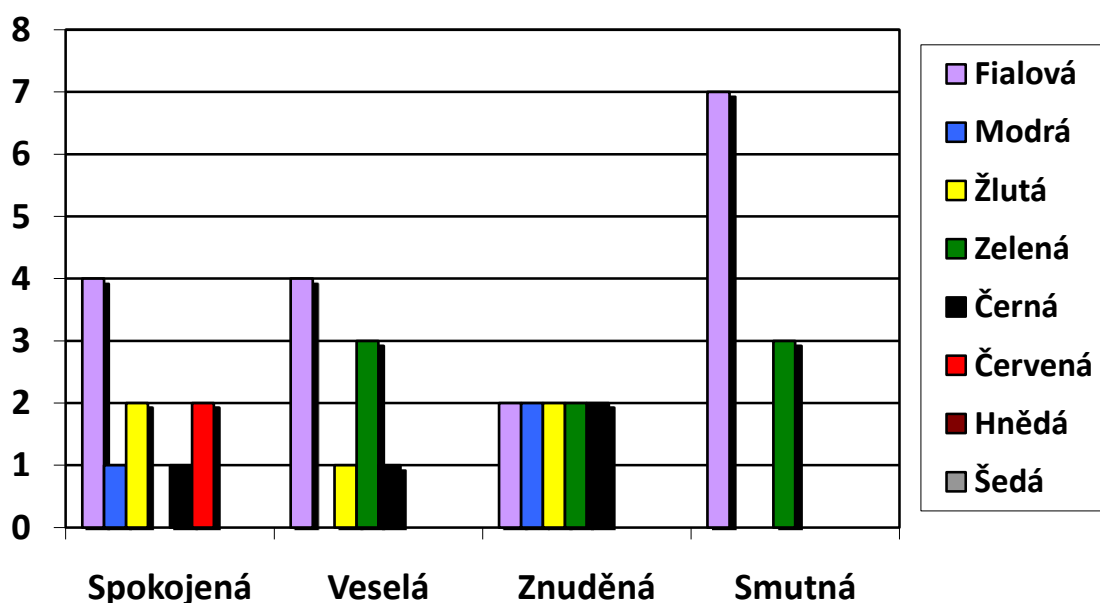
	BARVY	1. V POŘADÍ	8. V POŘADÍ
Spokojená = 10	Fialová	4	1
	Modrá	1	
	Žlutá	2	
	Zelená		
	Černá	1	4
	Červená	2	
	Hnědá		1
	Šedá		4
Veselá = 7	Fialová	3	1
	Modrá		1
	Žlutá	1	
	Zelená	2	1
	Černá	1	1
	Červená		
	Hnědá		1
	Šedá		2
Znuděná = 5	Fialová	1	1
	Modrá	1	
	Žlutá	1	
	Zelená	1	1
	Černá	1	
	Červená		1
	Hnědá		1
	Šedá		1
Smutná = 3	Fialová	2	
	Modrá		
	Žlutá		
	Zelená	1	
	Černá		2
	Červená		
	Hnědá		
	Šedá		1

Na *Grafu 5* jsou výrazně vidět data přenesená z tabulky 4. Fialová zde má převahu u všech kromě znuděné nálady. Zde jsou barvy zastoupeny ve stejném počtu. Další barva, která stojí za povšimnutí, je zelená. Je zajímavé, že tato barva je stejně výrazně zastoupená jak u veselé, tak u smutné nálady.

Nakonec bych k tomuto grafu zmínila, že na první místo nebyla umístěna šedá ani hnědá barva. Tyto barvy nebyly preferovány ani u vybarvování koleček.

Barva, která je v Lüscherově barvovém testu zastoupená na prvním místě, představuje otevřeně projevované potřeby. Ukazuje základní techniku či prostředky, které člověk používá nebo ke kterým inklinuje, aby dosáhl svých cílů. Například, když člověk preferuje tmavě modrou a umístí ji na první pozici, tak jeho *modus operandi* (základní technika) je klid (Lüscher 1969).

Graf 5: 1. preferovaná barva podle jednotlivých nálad

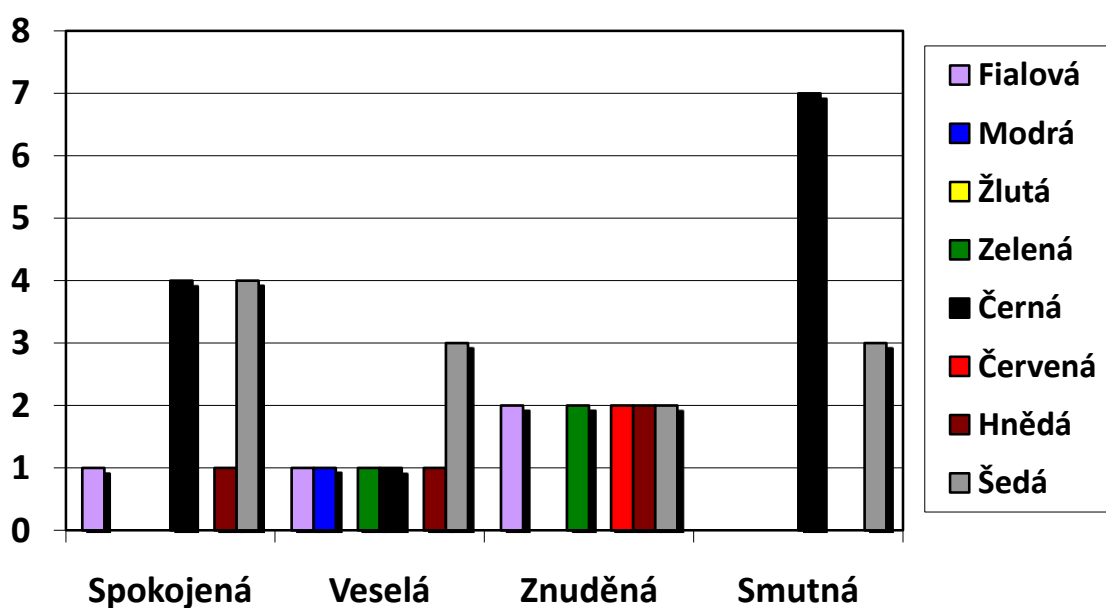

Graf 6 ukazuje vysoké zastoupení šedé a černé barvy na 8. místě. Opět jediná nálada, u které není vidět žádná preference, je znuděná.

Děti nikdy nepreferovaly na 8. místě barvu žlutou.

Barva, která je v Lüscherově barvovém testu zastoupená na posledním místě, představuje útěk či otáčení se k problému zády. Barvy, které člověk odmítá, představují určitou potřebu. Člověk tuto potřebu raději potlačí, jelikož opačně by to znamenalo nevýhodu. Jinými slovy zvolené barvy na posledním místě představují potřebu, která musí zůstat neuspokojená, jelikož když se jí člověk pokusí uspokojit, objeví se nežádoucí následky (Lüscher 1969).

Graf 6: Odmítaná barva podle jednotlivých nálad

Vybarvování obličejů (smajlíků)

Tabulka 5 už neukazuje, jakou měly děti náladu, nýbrž jakou barvou vybarvily smajlíka s danou náladou. Každý ze smajlíků představoval jednu ze sedmi nálad z dotazníku. Zde už se výsledky výrazně liší od předchozích dvou úkolů.

Do této tabulky jsem zahrnula smajlíky i s tou náladou, kterou si děti nezvolily. Žádné dítě si ve čtvrtém úkolu nezvolilo takovou náladu, jako když se zlobí, bojí se, nebo jako když je unavené. Zde s těmito náladami pracovat musely, proto je zde uvádím jak v tabulce, tak v grafu. Ovšem tyto poslední tři nálady nemohu s ničím porovnat.

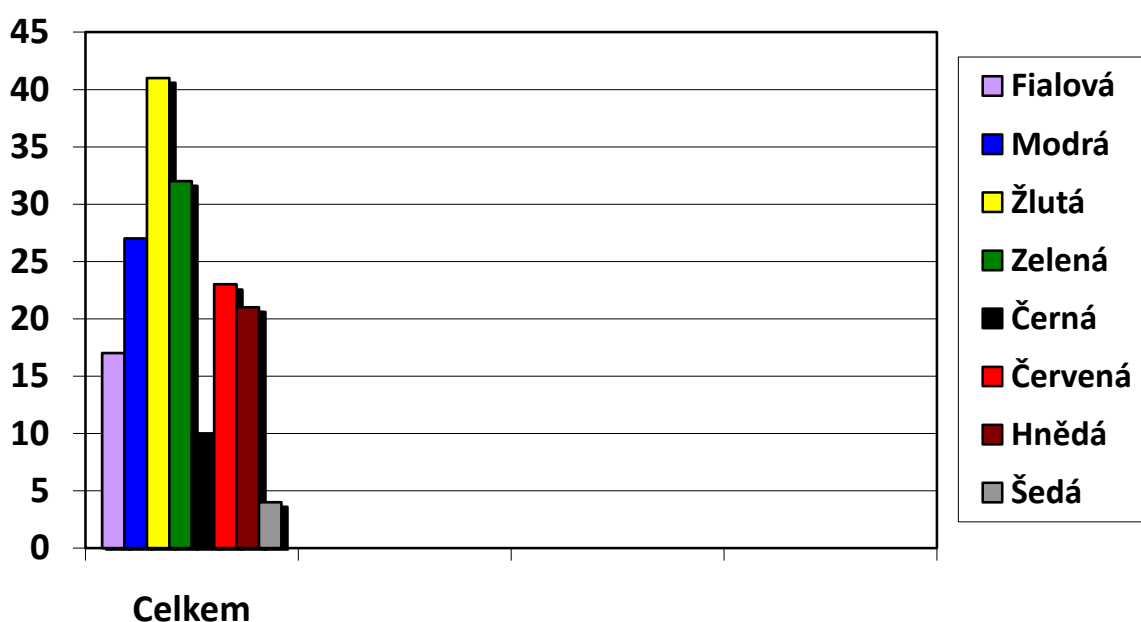
Tabulka 5: Jednotlivé barvové preference u smajlíků

	Spokojená	Veselá	Znuděná	Smutná	Zlobí se	Bojí se	Unavená	Celkem
Fialová	4	2		1	3	3	4	17
Modrá	3	3	4	7	5	1	4	27
Žlutá	9	12	7	5		4	4	41
Zelená	4	2	6	4	6	6	4	32
Černá	1		1	2	2	4		10
Červená	3	4	2	1	8	3	2	23
Hnědá	1	2	4	3	1	4	6	21
Šedá			1	2			1	4

Na *Grafu 7* je vidět, že děti k vybarvování smajlíků nejčastěji používaly žlutou barvu. Tato barva při tom nebyla u předchozích úkolů zcela výrazně používána. Ovšem je zajímavé připomenout, že jako jedinou barvu v Lüscherově barvovém testu na 8. místě děti nepoužily právě žlutou. Dalšími výraznými barvami jsou zelená a modrá a dále červená a hnědá.

Není žádná barva, kterou by děti nepoužily, ale celkem téměř nepracovaly s šedou a následně s černou barvou.

Graf 7: Preference barev u smajlíků celkem

Graf 8 popisuje čtyři hlavní nálady, které si děti určily ve čtvrtém úkolu.

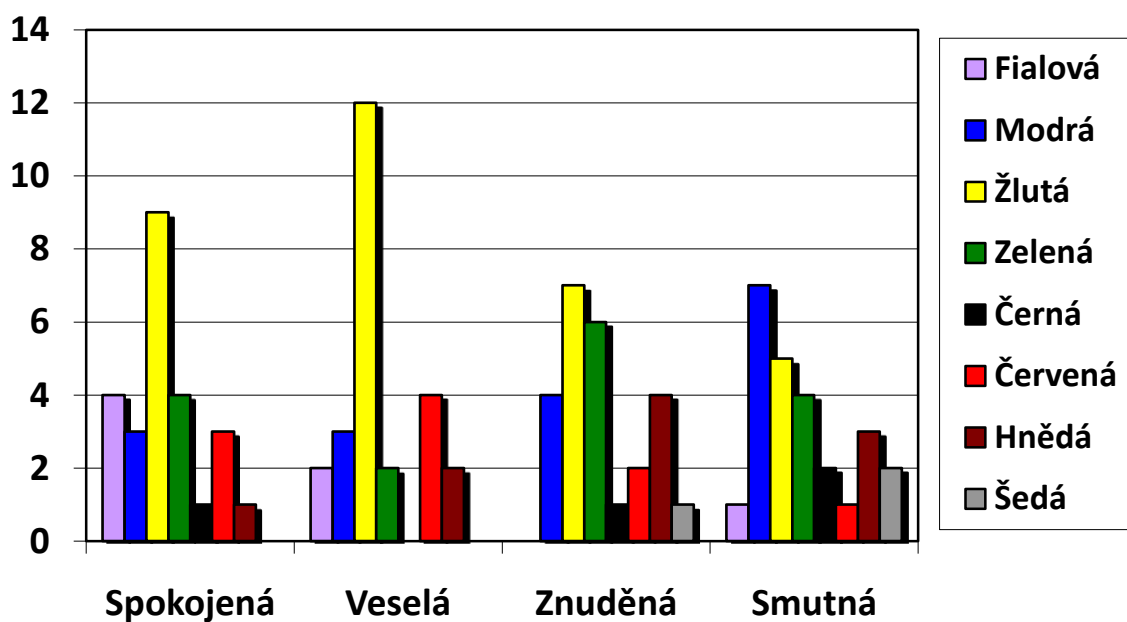
Smajlíka, který představoval spokojenou náladu, děti vybarvovaly především žlutou barvou. U tohoto smajlíka děti nepoužily šedou barvu a téměř nepracovaly s barvou hnědou a černou.

U veselého smajlíka je vidět nejvýraznější preference barvy. Téměř polovina dětí (12 z 25) vybarvila tohoto smajlíka žlutou barvou. Nepoužily zde barvu šedou a černou.

Ne tak výrazně děti preferovaly žlutou barvu u znuďného smajlíka. Je zde také vidět silné zastoupení zelené barvy. Jedinou barvu, kterou zde děti nepoužily, byla fialová.

U smutného smajlíka děti použily všechny barvy. Nejvýrazněji však použily modrou, poté žlutou a zelenou.

Graf 8: Použití barev u čtyř preferovaných nálad

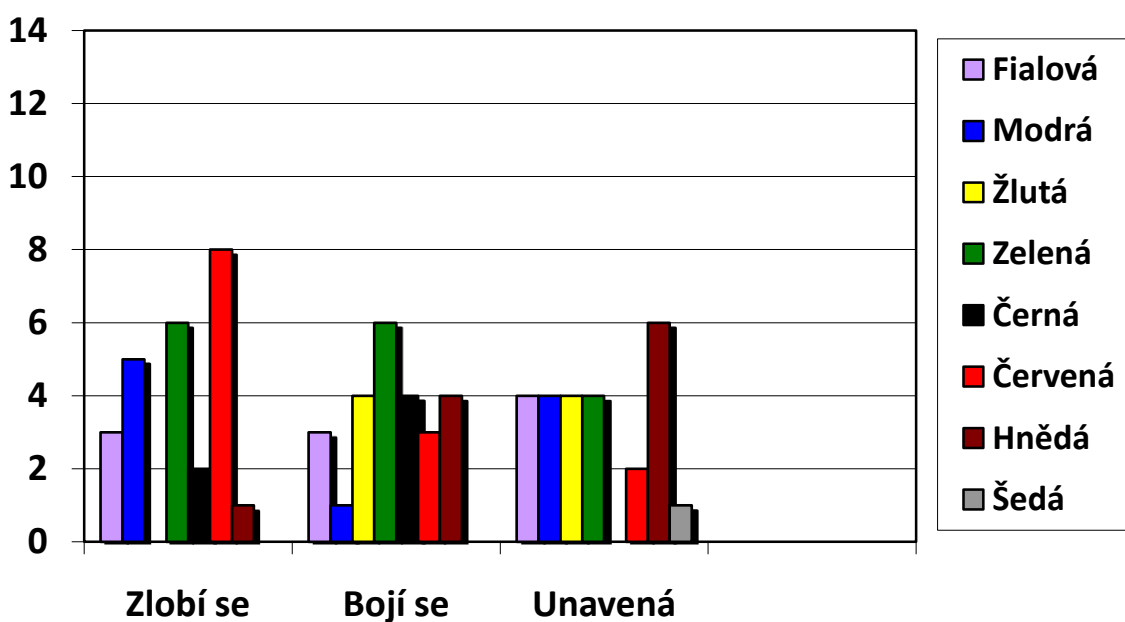
Graf 9 popisuje tři zbylé smajlíky, kteří mají každý jednu z nálad, kterou si děti nezvolily. Byl zde smajlík naštvaný, vystrašený a unavený. Na rozdíl od předchozího grafu, zde již neprevládá žlutá barva.

U smajlíka, který se zlobil právě žlutá barva nebyla použita ani jednou, stejně tak tomu bylo u barvy šedé. Silně zde převládá barva červená, dále pak zelená a modrá.

Smajlík, který se bojí, je nejčastěji vybarven barvou zelenou. Téměř vůbec zde nebyla použita barva modrá a děti nepoužily šedou barvu.

Nakonec u smajlíka, který představuje únavu, děti použily do této doby nevýraznou hnědou barvu. Do této doby nebyla hnědá preferována. Tento smajlík nebyl vybarven černou barvou a velice málo byla použita šedá a následně červená barva.

Graf 9: Použití barev u tří zbylých nálad

4.8 Shrnutí výsledků a diskuse

V této kapitole budu porovnávat a shrnovat dosažené výsledky. Zaměřím se zde především na volby jednotlivých barev ve všech úkolech a na jednotlivé nálady. Smajlíky do celkového shrnutí také zařadím, ale budu posuzovat pouze ty, kteří představují spokojenou, veselou, znuďenou a smutnou náladu. Je to z toho důvodu, že zbylé tři nálady, které smajlíci představují, si děti nezvolily. Tyto zbylé nálady by tedy nebylo s čím srovnávat a výše jsou uvedeny na ukázkou.

Výsledky jsou natolik různorodé, že není naděje na statistický průkaz. Proto hledáme alespoň náznaky takových souvislostí pouze popisem výraznějších preferencí či nerovnoměrností ve volbě barev. Proto jsem jako metodu vyhodnocování zvolila porovnávání četností, s jakou byly jednotlivé barvy použity. Jedná se zde o kvalitativní výzkum s pořadím.

Barvy

V této podkapitole se zaměřím na jednotlivé barvy, tak, jak byly dětmi v jednotlivých úkolech preferovány. Popisuji zde preferenci v Lüscherově barvovém testu, dále četnost barev ve vybarvování koleček a nakonec popisuji smajlíky, kteří měly představovat určitou náladu.

Fialová

Nejdříve se podívám, jak často byla preferována fialová barva. Co se týče oblíbených barev, tak se fialová umístila za modrou a zelenou na třetím místě.

Je to tedy mezi dětmi poměrně oblíbená barva, což dokazuje i Lüscherův test, kde byla fialová barva nejvíce preferována. Ne, že by se neobjevila také na místě posledním, ale v Lüscherově barvovém testu zaujímá na prvním místě opravdu výraznou pozici.

Co se ovšem týče vybarvování koleček, tak zde fialová barva nemá žádné výrazné postavení. Jediné místo, kde je vidět u koleček rozdíl, je u znuďené nálady, kde jedno z dětí pojmenovalo jako své oblíbené barvy žlutou a fialovou. Tyto dvě barvy také použilo k rovnoměrnému vybarvení koleček, což způsobilo, že se v grafu fialová a žlutá objevila na druhém místě. Žádné jiné dítě takto výrazně s fialovou barvou nepracovalo.

K vybarvení smajlíků, byla fialová barva použita jen zřídka. Hned po šedé a černé je to nejméně používaná barva.

Modrá

Modrá barva je nejoblíbenější barvou bez ohledu na náladu a mezi nejméně oblíbenými nebyla jmenována ani jednou.

Zvláštní postavení má v ostatních preferencích. U vybarvování koleček zaujímá sice u spokojené nálady prvotní místo, ale to je její jediné výrazné postavení.

Také v Lüscherově barvovém testu se téměř neobjevila a jako výrazná barva zde nebyla nikde zastoupena.

K vybarvení smajlíků už byla tato barva použita častěji. Je třetí nepoužívanější barva a nejsilnější postavení má při vybarvování smutného smajlíka.

Žlutá

Žlutá je v úkolech nejsvětější barvou a děti ji v oblíbenosti zařadily na čtvrté místo společně s červenou.

Je to jedna z barev, která je poměrně hojně používána. V Lüscherově barvovém testu je to jediná barva, která nebyla použita na posledním místě. Je to tedy jediná barva, která nebyla nikým odmítána. A opačně, děti jí v Lüscherově testu preferovaly, stejně jako zelenou, hned po fialové barvě.

I ve vybarvování koleček je žlutá poměrně užívanou barvou. Nejméně je žlutá používána ve smutné náladě, což platí i u vybarvování smajlíků.

Žlutá, jakožto používaná barva k vybarvení smajlíků, je jednoznačně nejčastější u všech nálad, kromě smutné, kde je nejčastější barvou modrá. Nejvýrazněji je tato preference vidět u veselého a následovně spokojeného smajlíka. Zde je samozřejmě pravděpodobné, že smajlíci připomínají dětem sluníčka. Dalším vlivem k tomu, aby děti použily převážně žlutou, může také být elektronická komunikace. Na sociálních sítích probíhá alespoň náhražka neverbální komunikace díky žlutým obličejům, kdy každý obličej představuje určitou náladu. Pro mladé lidi i děti, je dnes přirozené komunikovat pomocí chatů a proto je možné, že jim smajlíci připomněly počítačové obličej.

Zelená

Zelená je, co se oblíbenosti týče, zvláštní barva v tom, že je druhá nejoblíbenější, pokud je opravdu zelená. Jakmile se z ní stane tmavě zelená, tak jí děti řadí do barev neoblíbených.

Co se týče četnosti zelené u vybarvování koleček, tak zelenou je celkově vybarveno nejvíce koleček. Tento fakt ovlivňují především dvě děti, které kolečka vybarvily pouze zeleně. Jedno z dětí bylo spokojené a druhé smutné. O dítěti č. 24, které bylo smutné, jsem se již zmiňovala výše. Dávalo svůj smutek hodně najevo a i malovalo svou neoblíbenou barvou. Dítě č. 11, které bylo spokojené, pouze napsalo, že ho úkoly nudily a štvaly. Jediná souvislost s dítětem 24 byla, že smutného smajlíka vybarvilo zeleně.

U Lüscherova barvového testu se zelená v preferenci umístila společně se žlutou na druhém místě. Objevila se i na místě posledním, což znamená, že jí děti odmítaly. Odmítaná však byla pouze těmi dětmi, které neměly rády tmavě zelenou.

Také u smajlíků byla zelená hojně používána. Po celkovém sečtení jí používaly nejčastěji hned po žluté barvě. Ovšem opravdu výrazně se objevuje především u třech nálad, které děti neoznačily, což celkový součet samozřejmě ovlivňuje. U hlavních čtyř nálad, má zelená spíše průměrné postavení.

Černá

Předpokládala jsem, že černá barva bude společně s hnědou a šedou nejméně preferovanou a zároveň nejvíce odmítanou barvou. Tento předpoklad jsem také použila v hypotéze H_1 = Děti budou odmítat méně pestré barvy (černá, šedá a hnědá). Tato hypotéza se mi potvrdila. Ovšem co se týče černé barvy, tak některé děti jí považují za svou oblíbenou, na rozdíl od hnědé a šedé. Co se oblíbenosti týče, tak se výrazně projevuje jak v oblíbených, tak v neoblíbených barvách.

Ve chvíli, kdy děti vybarvovaly kolečka, tak černou použily stejně často jako fialovou. Ovšem opět je tento fakt ovlivněn dítětem č. 12, které si zvolilo, že má náladu, jako když se nudí. Toto dítě má jako svou oblíbenou barvu černou a také ji v Lüscherově barvovém testu zařadilo na

první místo. Dále pak vybarvilo všechna kolečka černě a do závěru napsalo, že ho úkoly nudily a že se pořád nudí. To že toto dítě vybarvilo všech 12 koleček černě, také způsobilo, že se černá barva umístila u znuděné nálady na prvním místě.

U Lüscherova barvového testu je z trojice černá, hnědá a šedá, byla černá opět jako jediná preferována na prvním místě. Oproti ostatním barvám, zde ovšem byla volena nejméně. Více výrazné postavení má však v odmítaných barvách. Zde silně dominuje.

K vybarvování smajlíků, děti černou používaly velice málo. Méně pracovaly pouze s šedou barvou. Pokud se zaměřím pouze na čtyři hlavní nálady, tak černá nebyla použita na veselého smajlíka a na zbylé tři nálady byla černá použita jen zřídka.

Červená

Červená, stejně jako žlutá, je čtvrtá nejoblíbenější barva. Je to ale také třetí nejméně oblíbená barva. Nachází se tedy v průměru.

Když děti vybarvovaly kolečka, tak červená zaujala podobnou pozici jako modrá. Červenou nejčastěji používaly děti s veselou náladou, takže zde také vybarvily nejvíce koleček právě červenou.

Na prvním ani na posledním místě se u Lüscherova barvového testu téměř neobjevila. Preferovaly jí pouze spokojené děti. U spokojené nálady zde skončila, stejně jako žlutá, na druhém místě. V žádné jiné náladě se ovšem na prvním místě už neobjevila. Na posledním místě se také vyskytla pouze u jediné nálady a to u znuděné. Žádné děti s jinou než znuděnou náladou tuto barvu neodmítaly.

Pro vybarvování všech smajlíků byla červená používána jako čtvrtá nejčastější. S celkovým výsledkem však opět zamíchaly zbylé tři nálady. Rozzlobeného smajlíka děti vybarvovaly nejvíce právě červenou. Ve chvíli kdy se zaměříme pouze na čtyři hlavní nálady, tak s ní až u veselé nálady děti tolik nepracovaly. Veselého smajlíka vybarvovaly hned po žluté právě červenou barvou. Zde už vidíme náznak toho, že veselé děti používají především žlutou a červenou barvu, což jsou dvě nejteplejší barvy v zadaných úkolech.

Hnědá

Hnědá je stejně jako černá druhá nejméně oblíbená barva. Nikdo si jí však nezvolil jako svou nejoblíbenější.

Hnědá je druhá nejméně používaná barva při vybarvování koleček. A to se projevovalo jak celkově, tak i u jednotlivých nálad. Jen u veselé děti jí nepoužily jako druhou, ale jako třetí nejméně početnou barvu.

U Lüscherova barvového tato barva nebyla preferována ani jednou na prvním místě. Jako odmítaná barva se zde sice několikrát objevila, ale ani tak nezaujímá žádnou výraznější pozici.

Pouze u smajlíků působí hnědá výrazněji. Opět je to dáno působením zbylých tří nálad. Smajlík, který představoval únavu, je jediný, kde je hnědá používána nejčastěji. Nikde tato barva neměla tak výrazné postavení.

Šedá

Šedou děti nejčastěji jmenovaly jako svou nejméně oblíbenou barvu. Naopak žádné dítě tuto barvu nemá jako svou nejoblíbenější.

Co se týče Lüscherova barvového testu, tak nikdo jí nepreferoval na prvním místě. Zde se neobjevila. Zato jako odmítaná barva se ukazovala nejčastěji.

Ve chvíli, kdy měly děti vybarvovat kolečka, tak nejméně použily právě šedou barvu. Výrazné je u ní pouze to, že s ní děti téměř nemalovaly.

I při vybarvování smajlíků to byla barva nejméně používaná. Smajlíci, kteří představovali spokojenou a veselou náladu, nebyli šedou barvou vybarveni ani jednou.

Nálady

V této podkapitole popisují četnosti barev v jednotlivých náladách. Zahrnují sem i smajlíky, kteří danou náladu naznačují.

Spokojená nálada

Spokojených dětí bylo ve třídě nejvíce. Pokud se podíváme, jaké barvy děti preferovaly, tak největší shodu nenajdeme na prvních místech. Naopak, největší shody najdeme na neoblíbených či nejméně zvolených barev.

Když spokojené děti vybarvovaly kolečka, tak nejčastěji pracovaly s modrou barvou poté se zelenou a červenou. Nejméně pak s šedou a dále s hnědou.

U Lüscherova barvového testu, stejně jako děti s ostatními náladami, na první místo nejčastěji umísťovaly fialovou barvu. Na druhé místo pak žlutou a červenou. Barva, která se u spokojených dětí na prvním místě neobjevila, byla zelená, hnědá a šedá. Odmítané zde nejvíce byly barvy černá a šedá. V malém počtu také děti odmítaly fialovou a hnědou.

Spokojený smajlík byl nejčastěji znázorněn žlutou barvou. Nebyla na něj použita barva šedá a děti téměř nevybarvovaly černou a hnědou barvou.

Jediná shoda zde tedy je u barvy červené, která u obou úkolů byla používána jako druhá nejčastější a ani jednou odmítána. Dále můžeme vidět shodu u šedé barvy, kterou děti téměř nepoužily, ale vysoce jí odmítaly.

Veselá nálada

Druhou nejčastěji zvolenou náladou byla veselá nálada. Oproti spokojené zde můžeme vidět v preferencích určité shody. Výrazně jsou zde zastoupeny dvě nejteplejší barvy.

Když děti s veselou náladou vybarvovaly kolečka, tak nejčastěji použily červenou barvu a minimálně použily černou.

Ovšem u Lüscherova testu červenou na první ani na poslední místo nikdo neumístil. Na prvním místě se zde vyskytuje fialová a poté zelená. To jsou však barvy, kterými děti vybarvovaly kolečka spíše méně. Nejvíce odmítanou barvou je šedá. Barvy, které odmítány nebyly, jsou žlutá a červená.

Je zde naznačeno, že děti s veselou náladou častěji volí veselejší a teplejší barvy, což potvrzuje i smajlík, který veselou náladu představuje. U tohoto smajlíka děti nejčastěji používaly žlutou barvu a následně červenou.

Znuděná nálada

Tato nálada byla volena jako třetí nejčastější. U dětí, které byly znuděné, se nedá přesněji určit preference barev, jelikož jsou rozmístěny téměř rovnoměrně.

Ve chvíli, kdy se snažím najít nějaké rozdíly od ostatních nálad, je zajímavé všimnout si černé. Znuděná nálada je jediná, kde je černá preferovaná jak u koleček, tak v Lüscherově barvovém testu. U koleček je to ovšem dáno především tím, že dítě č. 12 vybarvilo všechna kolečka černě. O tomto dítěti jsem už mluvila výše v černé barvě. Nicméně znuděná nálada je jediná nálada, u které černá není v Lüscherově testu na posledním místě.

Nejméně preferovaná či nejvíce odmítaná barva je zde opět šedá.

Znuděný smajlík se od ostatních úkolů liší. Zde byl nejčastěji znázorněn pomocí žluté a těsně poté zelené barvy.

Smutná nálada

Nejméně volená nálada byla smutná.

Jak u koleček, tak u Lüscherova testu je nečastěji používána žlutá a fialová barva. Černá je zde nejvíce odmítána. Smutné děti také velice málo pracovaly se žlutou barvou. Žlutá byla nejvýraznější především u veselé nálady.

Pokud se však podíváme na smajlíky, tak je výsledek jiný, jelikož smutný smajlík byl nejčastěji vybarven modrou barvou, následně pak žlutou. Nejméně ho děti znázorňovaly pomocí fialové a červené barvy.

Shrnutí souvislostí

Je zřejmé, že výsledky jsou velice různorodé. Díky nízkému vzorku respondentů můžeme hledat pouze náznaky souvislostí mezi náladou a preferovanou barvou. Očekávání, že u každé nálady se bude nacházet dominující barva (H_3 = U každé zvolené nálady bude převažovat jedna preferovaná barva) se tedy nepotvrdila. Tento výsledek může tedy naznačovat, že děti se při výběru barev budou přiklánět k teorii o individuálním vnímání barev. Tato teorie řeší problém, který se snaží odpovědět na otázku, jak je možné, že barvy (bez ohledu na jejich povahu), jsou vnímány jako vlastnosti fyzických předmětů. Teorie o individuálním vnímání barev je opakem teorie barev, která se zabývá samotnou povahou barvy.

Je také pravděpodobné, že volby barev u dětí nemůžeme pokládat za spolehlivé, vzhledem k věku dětí. Děti se nedokáží oprostít od vlivů, které barvu vyvolávají. Je vidět, že u každého úkolu děti volily jinou metodu vyhodnocování. Jinými slovy, děti nevykazují jednoznačné vztahy, jelikož v prožívání nedokáží jasně odlišovat barvy tak, jak jsou přiřazeny v úkolech. Vstupují sem jiné vlivy, které děti ovlivňují, jak jsem se například zmínila o vlivu sociálních sítí. Nicméně objevují se však zajímavé souvislosti, které jsem se pokusila, z hlediska jejich významnosti, zdůraznit. Je například zřejmé, že děti nejvíce odmítají šedou, černou a hnědou barvu a to bez ohledu na jejich náladu, což potvrzuje hypotézu H_1 = Děti budou odmítat méně pestré barvy (černá, šedá a hnědá).

ZÁVĚR

Předmětem mé práce bylo zjistit vliv nálady na hodnocení barev u dětí mladšího školního věku. Mým cílem bylo přijít na to, zda může nálada každého dítěte ovlivnit hodnocení barev.

K odpovědi na tuto otázku jsem použila úkoly, které se skládaly z dvou upravených testů a to konkrétně z Lüscherova barvového testu a pyramidového testu. Pyramidový test mi byl spíše inspirací pro vytvoření jednoho z úkolů. Dalším úkolem bylo vybarvování obličejů, které měly představovat určitou náladu.

Z dosažených výsledků se dalo vyčíst, že děti v každém úkolu preferují jinou barvu. Děti se nedokázaly odpoutat od vlivů, které jednotlivou barvu vyvolávají.

Vhodné by však bylo ještě ověřit tyto závěry na reprezentativním vzorku dětské populace.

LITERATURA

BALEKA, J. Modř – barva mezi barvami, Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0718-0.

CASEOVÁ, C.: Arteterapie s dětmi, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-065-0.

DAVIDO, R.: Kresba jako nástroj poznání dítěte, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-449-4.

ERIKSON, E. H.: Dětství a společnost, Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.

KULKA, J.: Psychologie umění, Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie, Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LHOTOVÁ, M.: Proměny výtvarné tvorby v arteterapii, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN 978-80-7394-209-0.

LÜSCHER, M. Čtyřbarevný člověk, Praha: Nakladatelství Ivo Železný, 1997. ISBN 80-237-3491-1.

LÜSCHER, M.: The Lüscher Color test, New York: Washington Squer Press 1969

MATĚJČEK, Z. Praxe dětského psychologického poradenství, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-24526-9.

MOSCHINI, L. B.: Drawing the Line, New Jersey: John Wiley & Sons, 2005. ISBN 0-471-68773-1.

PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B.: Psychologie dítěte, Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-407-9.

PLESKOTOVÁ, P. Svět barev, Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-806-87.

RUBIN, J. A.: Art Therapy an introduction, Lillington: Edwards Brothers, 1998. ISBN 0-87630-897-3.

ŘÍČAN, P. Psychologie osobnosti, Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4.

SLAVÍK, J.: Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika, Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.

SLAVÍK, J.: Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky I. díl, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-066-8.

SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S.: Dívej se, tvoř a povídej!, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2.

SVOBODA, M. Psychologická diagnostika dospělých, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-327-7.

ŠICKOVÁ-FABRICI, J. Základy arteterapie, Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-616-0.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WOLFGANG VON GOETHE, J.: Smyslově-morální účinek barev, Hranice: Fabula, 2004. ISBN 80-86600-13-0.

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Vzor dotazníku

HODNOCENÍ BAREV

1) Jaká je tvá nejoblíbenější barva?

2) Jakou barvu nemáš rád(a)?

3) Která barva je ti v tuto chvíli nejvíce sympatická? A jaká druhá...?

1

2

3

4

5

6

7

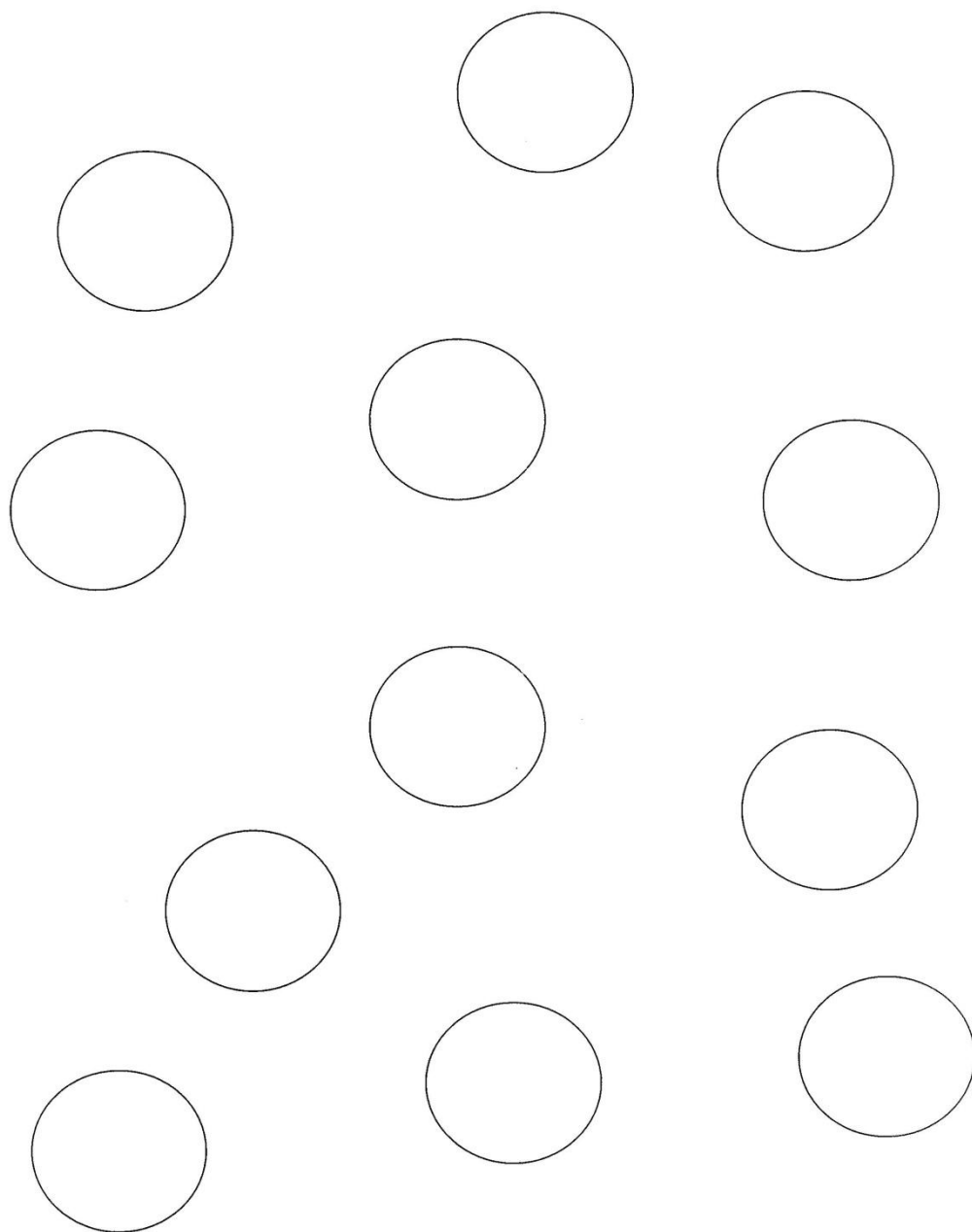
8

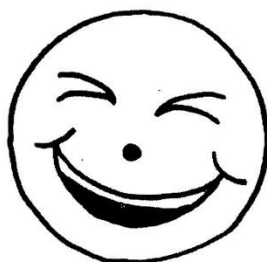
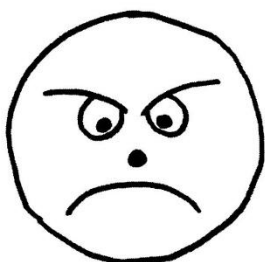
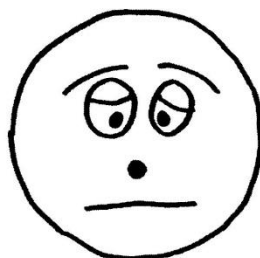
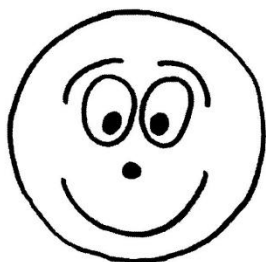
4) Jakou máš dnes náladu? (zakroužkuj)

- Teď mám náladu, jako když jsem veselý/veselá.
 - Teď mám náladu, jako když jsem smutný/smutná.
 - Teď mám náladu, jako když jsem spokojená.
 - Teď mám náladu, jako když se zlobím.
 - Teď mám náladu, jako když se bojím.
 - Teď mám náladu, jako když se nudím.
 - Teď mám náladu, jako když jsem unavená/unavený.
-

5) Vybarvi kolečka

6) Vybarvi smajlíky

Na závěr odpověz na otázky:

- Rozuměl(a) jsi všemu?

- Bavilo tě to?

24

HODNOCENÍ BAREV

1) Jaká je tvá nejoblíbenější barva?

modrá, oranžová

2) Jakou barvu nemáš rád(a)?

tmavě zelenou, bílou

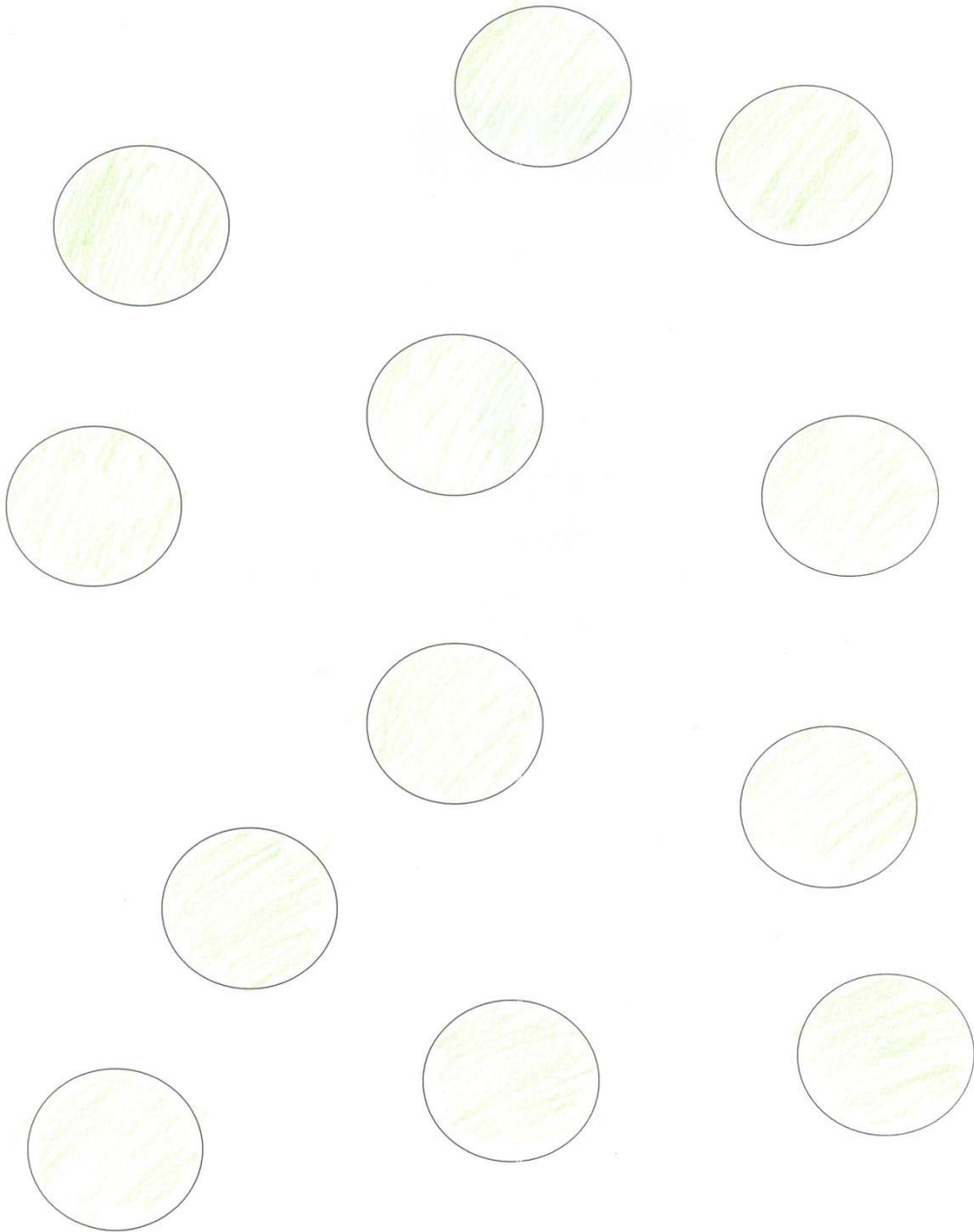
3) Která barva je ti v tuto chvíli nejvíce sympatická? A jaká druhá...?

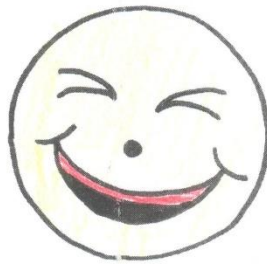
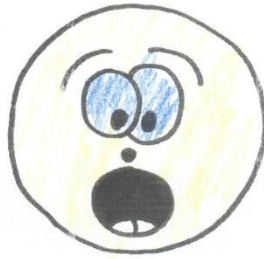
4) Jakou máš dnes náladu? (zakroužkuj)

- Teď mám náladu, jako když jsem ~~veselá~~ veselá.
 - Teď mám náladu, jako když jsem smutný/smutná.
 - Teď mám náladu, jako když jsem spokojená.
 - Teď mám náladu, jako když se zlobím.
 - Teď mám náladu, jako když se bojím.
 - Teď mám náladu, jako když se nudím.
 - Teď mám náladu, jako když jsem unavená/unavený.
-

5) Vybarvi kolečka

6) Vybarvi smajliky

Na závěr odpověz na otázky:

- Rozuměl(a) jsi všemu?

ano

- Bavilo tě to?

*ano Chěl bych upozornit ťi se smutaji
proto ťi se mnou nikdo nekomunikuje v škole!*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Sandra Todtová

Studijní program: Sociální práce a sociální politika

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Vliv nálady na hodnocení barev u dětí mladšího školního věku

Počet stran (bez příloh): 58

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů české literatury a pramenů: 19

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Ingrid Hanušová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2011

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Sandra Todtová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Vliv nálady na hodnocení barev u dětí mladšího školního věku

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Hanušová Ingrid, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 56

Počet stránek příloh: 10

Počet titulů v seznamu literatury: 22

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- vysvětlení možného použití v sociální či pedagogické práci
- upřesnění cíle výzkumu – ovlivnění výběru barev náladou subjektu je známý fakt
- jaký rozdíl byl v použití Luscherova testu a v úkolu určit preferenci barev
- jak správně děti identifikovaly náladu vyjádřenou „smajlíky“
- zdůvodnit formulaci v testovém materiálu „ted' mám náladu, jako když jsem (smutný.. atd.)“

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Klady:

- zajímavý výběr tématu
- dobře zpracovaná teoretická část
- dobrý výběr testového materiálu včetně vlastního přínosu k metodám
- bohaté zpracování výsledků v tabulkách a grafech včetně doprovodné analýzy

Nedostatky:

- slabší návaznost empirické a teoretické části
- chybí podrobnější vysvětlení k tabulkám a grafům a slabší úprava grafů
- chybí rozlišení preferencí u zelené světlé a tmavé – lépe snad vybrat jen střední odstín

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis:

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Sandra Todtová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: **VLIV NÁLADY NA HODNOCENÍ BAREV U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU**

Oponent práce: doc. PhDr. Jaroslav Koř'a

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 58

Počet stránek příloh: 10

Počet titulů v seznamu literatury: 22

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová přílehlavost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			3	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			3	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			?	
--	--	--	---	--

			3	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			3	
--	--	--	---	--

			3	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

			3	
--	--	--	---	--

Jaký význam barvám připisují děti mladšího školního věku v české republice? Jakým způsobem je možné zkoumat, jak barvy působí na jednotlivé děti? Proč je potřeba se zabývat v souvislosti s vnímáním barev arteterapií a artefiletikou?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka si vybrala zajímavé téma, které je věnované vnímání barev. K práci lze vznést některé připomínky: Formulace: „Erikson vytvořil osm stádií pro vývoj osobnosti...“ (s. 11) je kuriozní; podobně jako tamtéž: „Dítě poznává své sebehodnocení či sebevědomí.“ První fáze vývoje dítěte u Piageta se nejmenuje „Fáze senzomotorického myšlení“ (s. 12) Na s. 13 autorka píše: „Dítě touží vidět svět takový, jaký doopravdy je.“ Bylo by možné u obhajoby vyložit, jaký svět doopravdy je.

Z textu není jasné, proč vlastně jsou zařazeny kapitoly o vývojových stádiích a jakou mají vazbu na kapitoly o vnímání barev. Podobně je vhodné vyložit, proč jsou vlastně do textu zařazeny subkapitoly o arteterapii a artefiletice.

Autorka na s. 20 tvrdí: „Každý člověk nahlíží na barvy jiným způsobem. Stejně jako je každý člověk jedinečný, tak nahlíží i na jednotlivé barvy svým specifickým způsobem.“ Následně však začne vytvářet něco jako typologii či obecnou symboliku barev. V textu je mnohokrát užit nečeský výraz „barvové testy“ či Lüscherův barvový test (na s. 27 dokonce výraz barvové preference), ale má být Lüscherův test (řazení) barev atd. Na s. 28 autorka stanovila cíl a tři hypotézy výzkumného šetření. Na s. 29 se čtenář s údivem dozví, že autorka doznává: „Žádné dítě jsem do té doby neviděla ani neznala.“ Může si tak položit otázku, zda je možné do dospělého věku nepotkat žádné dítě, či se jedná o masivní amnézii. Na s. 31 jsou popsány úkoly zadané dětem a 3 úkol je podezřelý. Autorka zde hovoří o úpravě Lüscherova testu a o tom, že každé dítě dostalo kartičky s barvami? Ptám se: kolik těchto testů měla autorka k dispozici? Lüscher, jak známo, trval na naprosto přesných odstínech barev, proto si tyto barvy nelze vyrobit na koleně, ale jeho testy se vždy tisknou ve specializovaných tiskárnách. Pokud si autorka vyrobila sérii barviček, pak je otázkou, zda se ještě jednalo o Lüscherův test či o amatérský paskvil, který by neměl nést Lüscherovo jméno.

Práce následně obsahuje řadu tabulek a grafů, ale ani u jedné tabulky či grafu nejsou popisy, co vlastně vyjadřují; z textu kapitol se to čtenář může jen obtížně dohadovat. V řadě popisů jsou odstavce, které jsou pro čtenáře nesrozumitelné. Například: „Do této tabulky jsem zahrнула smajlíky i s tou náladou, kterou si děti nezvolily. Žádné dítě si ve čtvrtém úkolu nezvolilo takovou náladu, jako když se zlobí, bojí se, nebo jako když je unavené. Zde s těmito náladami pracovat musely, proto je zde uvádím jak v tabulce, tak v grafu. Ovšem tyto poslední tři nálady nemohu s ničím porovnat.“ Mohla by autorka vyložit, co vlastně v předchozím odstavci napsala (nechal jsem ho doslova včetně zjevného přepsání - s. 44)

Naprosto skandální je vyhodnocení hypotéz, které vlastně není nikde provedeno, jenom mezi řádky autorka prohodí, že jí něco potvrdilo nebo nepotvrdilo, ale proč a jak už je čtenáři utajeno. (srv. k tomu s. 50. a 55.)

Formulace v lapidárních závěrech práce vedou k otázce, co vlastně znamená věta: „Děti se nedokázaly odpoutat od vlivů, které jednotlivou barvu vyvolávají.“ – a následně pak, jak se tato formulace má ověřit na velkém vzorku, když – jak je na s. 20 řečeno – vnímání barev je vždy individuální. Práce nemá pečlivě provedené korektury, v řadě vět chybí interpunkční znaménka. Také v seznamu literatury na konci práce je někdy za jménem autora dvojtečka, u jiných nikoliv. Přílohy nejsou komentovány a autorka na ně, pokud jsem to nepřehledl, v textu neodkazuje – tak je třeba uhadnout, proč asi jsou přiloženy. Práci považuji za hraniční a jen s obtížemi ji lze vůbec doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji jen velmi podmíněně

Navrhovaná klasifikace: dobře jen při dobré obhajobě

Datum, podpis: 8.9.2011

doc. PhDr. Jaroslav Kořa